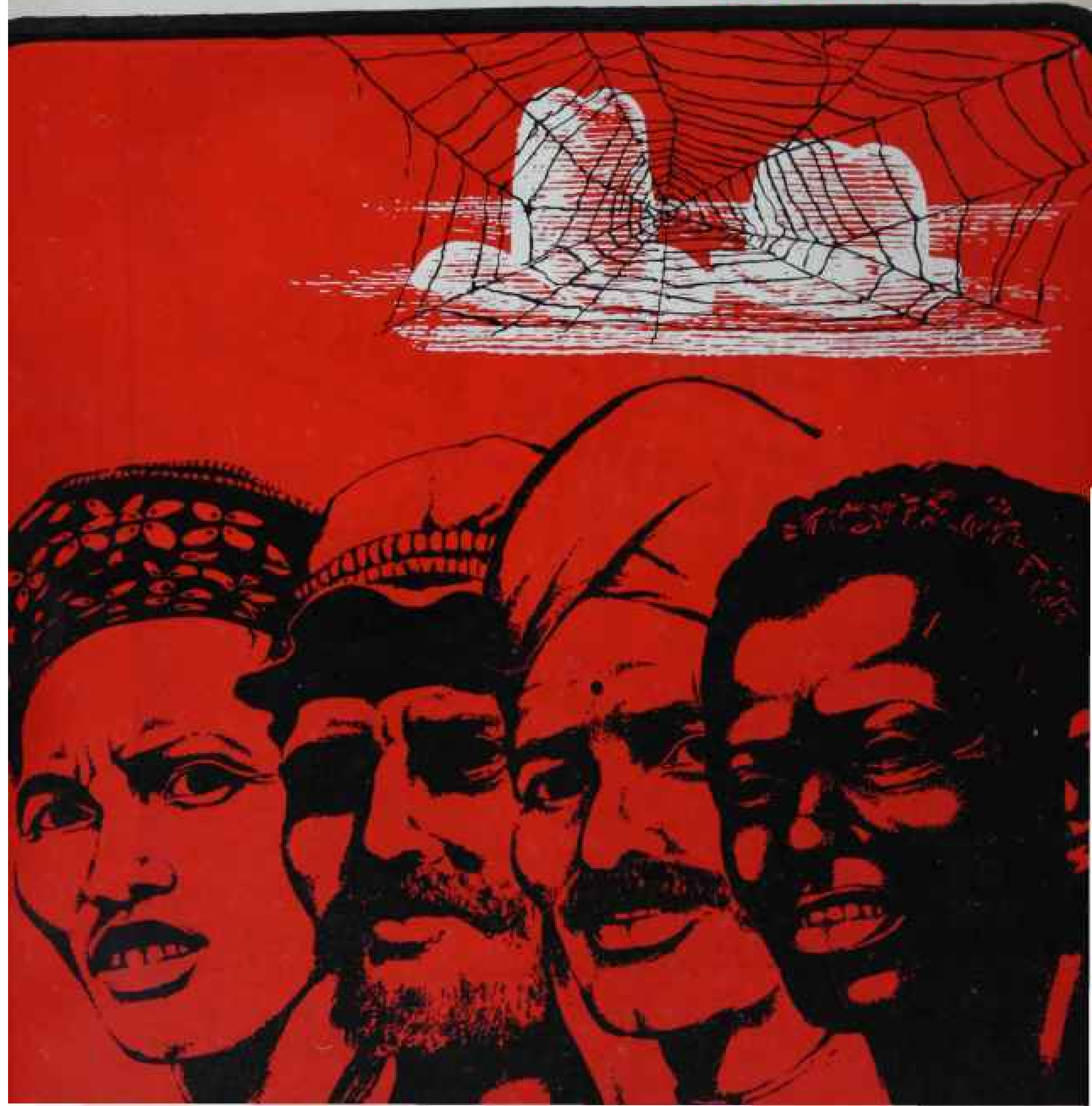
AKİS

SAYI : 576
3 TEMMUZ 1965
FİATI : 125 KURUŞ

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

CEZAYİR KONFERANSINDA TÜRKİYE

Paris

Her Çarşamba, Cuma ve Pazar Roma tarikiyle Paris. Şahane servis.. İki dili tam manasiyle bilen kabin hizmet personeli... Paris'in Maxim's Lokantası tarafından hazırlanan yemekler... ve hepsinden mühimi, PanAm'ın sağladığı Pahabiçilmez Avantaj "Tecrübe"den istifade!

Dünyanın En Tecrübeli Havayolu
PanAm ile
daha iyi seyahat edersiniz

Frankfurt

Hergün uçak değiştirmeden Frankfurt. Şahane servis... İki dili tam manasiyle bilen kabin hizmet personeli... Paris'in Maxim's Lokantası tarafından hazırlanan yemekler... ve hepsinden mühimi, PanAm'ın sağladığı Pahabiçilmez Avantaj "Tecrübe"den istifade!

Dünyanın En Tecrübeli Havayolu
PanAm ile
daha iyi seyahat edersiniz

Barselona

Her Çarşambe, Cuma ve Pazar Roma tarikiyle Barselona. Şahane servis.. İki dili tam manasiyle bilen kabin hizmet personeli... Paris'in Maxim's Lokantası tarafından hazırlanan yemekler... ve hepsinden mühimi, PanAm'ın sağladığı Pahabiçilmez Avantaj "Tecrübe"den istifade!

Dünyanın En Tecrübeli Havayolu
PanAm ile
daha iyi seyahat edersiniz

Nereye seyahat edersenlz edlnlz...

Uçak seyahatlerinde hiçbir şey tecrübenin yerini tutamaz. Ve PanAm'ın 6 kıtadaki tecrübesine hiçbir havayolu erişememiştir. Dünyanın neresine seyahat ederseniz ediniz, PanAm'ın sağladığı pahabiçilmez avantaj olan tecrübenin verdiği rahatlıktan istifade ederek huzur içinde uçarsınız.

Rezervasyon için PanAm Seyahat Acentenize veya Bürolarımıza müracaat ediniz:

İSTANBUL: Hilton Methali, Tel.: 47 45 30
ANKARA : Atatürk Bulvarı 53, Tel.: 12 11 90
İZMİR : İzmir Palas Oteli, Tel.: 32 1 00
ADANA : Agba Oteli, Tel.: 32 38

Dünyanın En Tecrübeli Havayolu
PanAm ile
daha iyi seyahat edersiniz

Sayı: 576 Cilt: XXXIII Yıl: 12

Sahibi ve Başyazarı:
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü :
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurula :

İÇ HABERLER KISMI: Kurtul Altug, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel. Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — DIŞ HABERLER KISMI: Haluk Ülman — MAGAZİN KISMI: Jale Candan. Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön

Kapak Kompozisyonu

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

Kapak Baskısı

Rüzgarlı Matbaa

Fotoğraf

T.H.A.
Erdoğan Çiftler

Klişe

Hürriyet Klışehanesi
Birlik Klişe Atölyesi

Abone Şartları

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

İlan Şartları

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir

Dizildiği yer

Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer

Hürriyet Matbaası
Ankara

Basıldığı tarih

1.7.1965

AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ
RÜZGARLI SOK. No : 15
ANKARA-TEL: 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

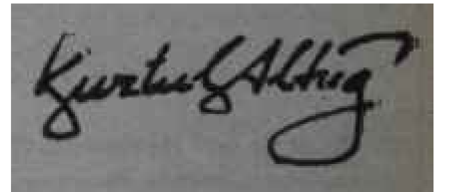
Biten haftanın sonunda bütün **dünya** basınında bir gazetecinin ve bir gazetenin ismi yayınlanıyordu: Metin Toker ve AKİS. Metin Toker geçen hafta Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Başbakanı Aleksiy Kosiğinden demeç alan ilk gazeteci olmuştur. Krutçefin düşüp yerine Başbakan olarak Kosigmin gelmesinden sonra, sekiz ay içinde, aralarında ünlü Walter Lippman. Time'in yöneticisi Donavan, New York Times'ın James Reston'u gibi dünya basınının en mümtaz şahsiyetleri de bulunan yüzlerce gazeteci kendisiyle görüşebilmek için müracaatta bulunmuştur. Bunların hiç biri, müracaatlarının neticesini başarıya çevirmek imkanını elde edememiştir. Kosiğin ne batılı, ne doğulu, ne rus bir tek gazeteciyi 25 Haziran 1985 tarihine kadar kabul etmemiştir. O gün ilk defa bir gazeteci, Kremimin kapısından içeri, Kosigin tarafından verilmiş bir randevu üzerine girmiş ve Sovyetler Birliği Başbakanıyla 50 dakikalık bir konuşma yapmıştır. Kosiginin bir gazeteciyi kabul etmiş bulunması önce Moskovada, sonra bütün basın âleminde bir bomba gibi patlamış ve dünya ajansları hadiseyi her tarafa duyurmuşlardır.

Şimdi AKİS, bu mülakatı dünyada ilk defa olarak, yayınlamaktadır. Kosiginin sözleri, dünya durumunu ilgilendiren taraflarının dışında, bilhassa Türkiye açısından tarihi bir önem taşımaktadır.

AKİS bir kaç haftaya **kader** Sovyetler Birliğini bütün taraftarıyla ilgilendiren yazı serisine başlayacaktır. Bu, Metin Toker tarafından **hazırlanmış** olan "Bilinmeyen Ülke — Adim Adım Sovyet Rusya" dır. Metin Toker Rusyada, Moskovanın dışında Leningrad!, Baku ve **Hazer** Denizini, Kafkasyayı, Sibiryayı gezmiş, Kosiginden başka Gromiko ve diğer rus ileri gelenleriyle, belki de aynı derecede önemli olarak halkla temas edebilmiştir.

AKİS'in yazı serisi de bütün dünyada derin ilgi yaratacaktır. Bu seri Türkiyede sadece AKİS'te yayınlanacaktır.

Sayılarımızla

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 12 Sayı: 576 3 Temmuz 1965 Cilt: XXXIII

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Boşuna karışıklık

Bundan dört yıl evvel, Türkiyenin gene böyle bir seçime gitmekte olduğu sırada, devrin iktidarı büyük bir iyi niyetle, fakat tecrübesizliğin verdiği saflıkla bir takım tedbirler peşinde koşmuştu. Maksat, seçimler dolayısıyla memlekette "kardeşlik"in bozulmaması, bir takım tabulara dokunulmaması konusunda herkesin ittifak etmesi, kampanyanın bir aynı hat üçerinde yürütülmesi idi. Devrin iktidarı -M.B.K.- sanmaktaydı ki bu hedef tedbîrlerle gerçekleştirilebilir. Yuvarlak Masa Toplantıları, onunla ve bununla görüşmeler, tebliğler, demeçler bunun neticesi olmuştur. Bütün bunlardan dolayı da o seçimler, seçmenin çeşitli ve suni tesirler altında kalmasıyla karışık bir Meclisi teşkil etmiştir.

Ümit edilirdi ki o tecrübeden bir ders alınmıştır. Halbuki, Cumhurbaşkanı Cemal Gürselin bir takım davranışları ve teşebbüsleri M.B.K'nin eski Başkanının fikirlerini ve heveslerini muhafaza ettiğini ortaya koymaktadır. Cumhurbaşkanı Gürsel bu hafta içinde yayınlanan bir demecinde - bunlardan bîr tane her Allanın günü yayınlandığına göre bahis konusu edilenin hangisi olduğunu belirtmek lüzumu vardır: pazartesi günü yayınlananı - kendisi hakkında çok mükemmel bir teşhis koymuştur. Cumhurbaşkanı Gürsel kendisinin konuşturulduğunu, sonra da sözlerinden herkesin kendi çıkarma göre faydalandığını söylemiştir. Gerçekten de sadece komünizm veya sağ - sol meselden, yahut Hükümet konusunda Cumhurbaşkanı Gürselin biri ötekini zerrece tutmayan, ayaküstü yapılmış konuşmaları ancak umumî efkârı -kendisinin de itiraf ettiği gibi- karıştırmaya yaramaktadır.

Ama Cemal Gürsel bu başarılı teşhisini aynı derecede başarılı bir tedaviyle taçlandıramamıştır. Tedavi, elbette ki konuşturulmamaktır.

Türkiye, bir demokratik memleket olarak, bir demokratik seçimin arefesindedir. O bir şey söyleyecek, öteki başka şey söyleyecek, sert ithamlar yapılacak, hatta iftiralar, çamurlar atılacaktır. Karşılıklı ithamlar kulakları dolduracaktır. Tansiyon artacaktır. Hava kızışacaktır. Bunlardan hiç bir zarar gelmez. Zarar, konuşması tabii ve konuşma hakkı bulunan kimselerin konuşmasında değil, konuşmaması gereken ve konuşma hakkı bulunmayanların her Allahın günü bir müdahale gayretiyle gazete sütunlarında görün - mesindedir.

Cumhurbaşkanı Gürsel
Sorumluluk meselesi

Cumhurbaşkanından beklenilen, tarafsız kalmaktır. Tarafsızlık bir onu, bir bunu tutmak değildir. Hiç kimseyi tutmaya kalkışmamaktır. Hükümetten beklenilen ise karışıklığın sözlerde kalmasını sağlamak, bunun asayişe tesir etmesini önlemektir. Bırakılacaktır, A.P. istediğini söylesin. Bunun yapıldığı toplantı T.İ.P.'ciler tarafından basılırsa Hükümet o zaman varlığını gösterecektir. Bırakılacaktır T.İ.P.'ciler konuşsunlar. Onlara C.K.M.P.'liler sopalarla saldırırlarsa Hükümet o zaman vaziyet alacaktır

Türkiyede bir seçim öncesi hakemlik, hevesinin yeri yoktur ve olmamalıdır. Her hakemlik hevesi bir başka şahıs veya kuvvette eş heves yaratacaktır ve hakemlerin çokluğundan ortalık gerçek bir karışıklığın içine düşecektir. Hiç bir şey şahısları, makamları veya kuvvetleri çok konuşmaktan, sık müdahaleden daha fazla tesirsiz hale getiremez. Seçimler arefesi havasının şimdiye kadar bir anormal tarafı olmamıştır. Ama seçimlere katılanlar oyunu kaidesi gereğince oynarken seçimlere katılmayanlar mütemadiyen düdük çalmaya kalkışırlarsa düdük sesinden başka bir şey, kısa zamanda, duyulmaz hale gelir.

Bugünlerde, görünen asıl tehlike budur.

Dış Politika

Arap saçı

(Kapaktaki gelişme)

Dışişleri Bakanlığının bir yetkilisi. Cezayir de toplanacak Asya - Afrika devletleri konferansının geri bırakıldığı öğrenildikten sonra basın temsilcileriyle yaptığı bir konuşmada:

"— Vallahi, dedi, bu konferansın geri bırakılmasına çok üzüldük. Çünkü biz bu konferansı Asya ve Afrika devletleriyle bir yakınlaşma fırsatı olarak görmüş ve bunun için çok da iyi hazırlanmıştık."

Dışişleri Bakanlığındaki yetkilinin bu sözleri kararsızlık içinde geçen bir haftanın sonunda söylendiğinden, etrafta manalı gülümsemelere yol açtı. Doğrusu ya, bu konferans için yapılan ve hep "çok iyidir", "çok iyidir" diye propagandası yapılan hazırlıkların ne olduğu her halde o haftanın içinde ortaya çıkmadı.

Türk hariciyesinin son aylarda yeniden bir kararsızlık dönemine girdiğini gösteren belirtiler, ilk olarak. Konferansa katılma kararımızın açıklandığı günlerde başladı. Bu işleri yakından izleyenler, kendi kendilerine şu soruyu soruyorlardı: Türkiye, bugün, asyalı olmaktan çok, yüzünü Batıya dönmüş bir ülkedir, üstelik, Asya -

Afrika devletlerindin hiç hoşlanmadık ları batılı savunma düzenleri içindedir. Bu bakımdan, Cezayir Konferansına gidilmeden önce, Konferansta tartışılacak konularda Türkiyenin durumunu hiçbir yanlış anlamaya, tereddüde yer vermeyecek biçimde tesbit etmek gerekir. Acaba türk hariciyesi bunu yapmış mıdır?

Konferansın geri bırakılması daha söz konusu olmadığı sırada, Ankaradaki gazetecilerin üzerinde en fazla durdukları nokta buydu- Fakat bütün uğraşmalara rağmen, Dışişlerine yakın çevrelerden bu konuda hiçbir bilgi alınamadı. Bakanlıkta bu konuyla uzaktan yakından ilgili herkes konferans için çok iyi hazırlanıldığını söylüyor, fakat "Vietnam ve Dominik konularında, silahsızlanma meselesinde, sömürgelerle ilgili görüşmelerde Türkiyenin görüşü nedir?" sorusu, anlaşılmaz bir gizlilik perdesine büründürülerek, cevapsız bırakılıyordu.

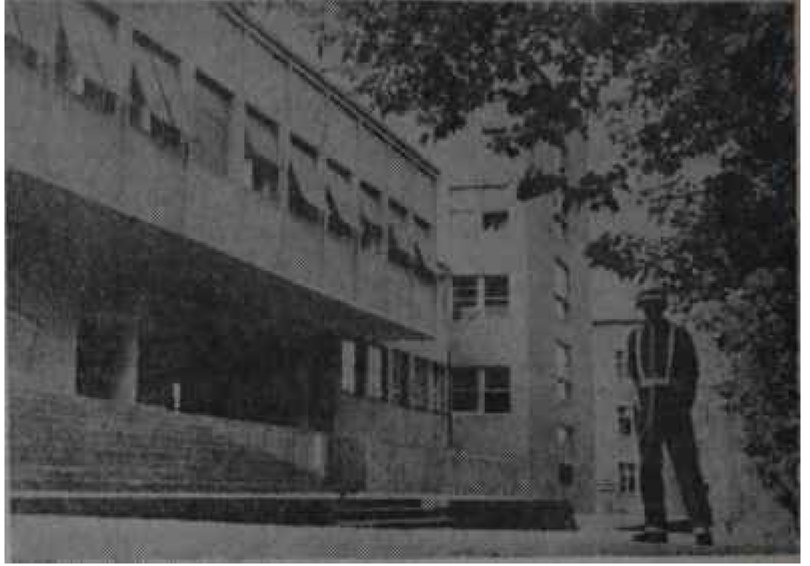
Hariciyenin daha bir akıllıları ise bu sorular karşısında manalı manalı gülüyorlar ve:

"— Yayımızdaki okları şimdiden açıklamak olur mu ya?" diye, çok bilmişlerin edasıyla başlarını sallıyorlardı.

Dışişlerinin bu tutumu, Ankaradaki siyasî çevrelerde, ister istemez, Türkiyenin ikinci Asya - Afrika devletleri konferansındaki tutumunun da tıpkı Bandungdaki tutumuna benzeyeceği intibaını uyandırmakta gecikmedi. Üstelik basında, bu durumun aydınlanması için yazılan yazılar Dışişleri çevrelerinde büyük bir sinirlilik yaratınca, bu intiba daha da kuvvetlendi. Oysa yapılacak şey çok basitti: Dışişleri Bakanlığı gereksiz bir sinirlilik içine düşeceği yerde Türkiyenin görüşünü kamu oyuna açıklasaydı, ortalıkta büyüyen hiçbir mesele kalmıyacaktı.

Bir ileri, bir geri

Geçen hafta Dışişleri Bakanlığını zor duruma düşüren ikinci bir olay da, Cezayir ihtilâli oldu. Daha Cezayirdeki durum hiçbir aydınlığa kavuşmadan yapılan yorumlar bir yana, konuşkan Devlet Başkanımız İzmirde yaptığı sayısız hasbıhallerin birinde, Cezayir Konferansına gidecek heyetin hareketini geri bıraktığını açıkladı. Buna karşılık, aynı sırada Ankaradaki çevreler de Konferansa katılıp katılmama kararının önemli Asya - Afrika ülkelerinin tutumu belli olduktan sonra alınacağını söylüyorlardı. İşler burada dursaydı, iyiydi. Ertesi gün yapılan bir Bakanlar Konseyi toplantısında, herşeye rağmen Konferansa gidilmek kararı alındı ve bu karar, Dışişleri Bakanının ağzından basına açıklandı. Ak silik bu ya, o sırada Cezayirde durum gene alabildiğine karışıktı. Nitekim yanlış hesabın Bağdattan dönmesi gibi, aynı gece yapılan ikinci bir Bakan lar Kurulu toplantısında, bu sefer heyetin gidişinin geri bırakıldığı bildirildi.

Dışişleri Bakanlığı

"Dışı sükün ile zahir.."

İlk karar aceleyle, fazla düşünülme den alınmış bir karardı. Bundan hiç şüphe edilemez. Fakat sonra bu karardan geri dönmek için bulunan bahane, bardağı taşıran damla oldu Resmen açıklandığına göre, türk heyetinin gidişi, o sırada Londrada toplantı halinde olan İngiliz Devletler Topluluğu üyelerinin konferansın geri bırakılması için yaptıkları bir müracaatın sonucu alınıncaya kadar geri bırakılmıştı. Bu açıklama, Türkiyenin davranışının, Türkiyenin çıkarlarından çok, başka devletlerin davranışına bağ andığı intibaını kuvvetlendirdiği için ortalığı büsbütün karıştırdı.

Halbuki en sonda, Dışişleri Bakanlığının Genel Sekreteri Haluk Bayülkenin başkanlığında bir heyet Cezayire gitti ve Konferans tehir edilince geri dönmek için uçak aramaya koyuldu.

Konferans açılsaydı ne yapacağımız meselesine gelince, Dışişlerinin plânladığı "çok iyi hazırlıklar" kürsüden ziyade kulislere inhisar edecekti ve heyetimizi teşkil edecek çok sayıda temsilcimiz Asya ve Afrika memleketlerine mavi boncuklar dağıtacaklardı. Zira, asıl önemli konularda, başında Başbakan Yardımcısı olarak Süleyman Demirel bulunan bir hükümetin, Dışişleri Bakanı Zorlu olan bir hükümetin davranışından farklı davranmasını beklemek kolay değildir. Halbuki böyle mavi boncuklarla ahbap avlamak modası çoktan tarihe karışmıştır ve devletler kendilerine el uzatanlardan daha elle tutulur hediyeler beklemektedirler.

İdare-i maslahatın başka örneği

Bütün bu olup bitenler şimdi Ankarada bir tek yönde yorumlanmaktadır. Hükümette, dışişleri konusunda, kısa süren bir ümit verici dönemden sonra yeniden idare-i maslahat esasına dönülmüş bulunulmaktadır Herhalde bunda, yaklaşan genel seçimler sebebiyle Hükümetin, hayati önemi haiz esaslı problemlerden çok, temel atma veya fabrika açış törenleriyle iştigal etmesinin etkisi büyüktür.

Meselelere bu açıdan bakıldığında, ilk plânda olumlu görünen pek çok gelişme, birdenbire değerini yitirmektedir. Türk - yunan münasebetleri ve dolayısiyle Kıbrıs meselesinin çözümü ile ilgili olarak Yunan Büyük Elçisi Aleksandr Sgurdeosun vermiş olduğu demeç de bunlardan biridir, ötedenberi Türkiye ile karşılıklı olarak bir masaya oturmaktan ısrarla kaçınan ve meselenin Birleşmiş Miletler seviyesinde halli için direnen Atina Hükümeti, birdenbire 180 derecelik bir dönüş yaparak Ankara Hükümeti ile gö-

Sovyet Başbakanı

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Başbakanı Aleksiy Kosigin:

"— Sovyetler Birliği halkı bir harp istiyor"dedi.

Sonra, sözlerimin için baktı ve ilave etti:

"— Bu harp, insanın tabiata karşı harbidir. İnsan tabiatın emrinde, ona bağlı olarak yaşamaktan bıkmıştır. Şimdi insanın tabiata hükmetmesi devri açılmıştır. Sovyetler Birliği halkının arzuladığı tek harp işte bu harptir. Sovyetler Birliği halkının arzuladığı tek fetih, tabiatın fethidir."

Kremlinde, çarların bu eski ve meşhur sarayında, şimdi Sovyet Sosyalist ,Cumhıriyetleri - Birliği Başbakanları tarafından resmi çalışma odası olarak kullanılan salonda bulunuyorduk. Salon, yedi metre genişliği, yirmi metreden fasla uzunluğu olan bir oda. Dipte, Başbakanın büyük çalışma masası duruyor. Onun arkasında, duvarda. Sovyetler Birliğinin hemen her resmi mahallinde olduğu gibi Leninin renkli bir portresi asılı. Başbakan Kosigin beni bu masanın önünde, ayakta karşıladı. Rusça konuşuyor. Rusça olarak "Hoş geldiniz" dedi, elimi sıktı ve yer gösterdi. Kabul sırasında nerede oturacağımız zaten evvelden söylenmişti. Odada, pencerelerin önünde uzun bir toplantı masası vardı. Masanın, odanın dip tarafına gelen kısmında, yeşil çuha ile kaplı bir başka masa, üzerindeki hokka takımıyla ona bitiştirilmişti. Oraya tercümanımız oturacaktı. Başbakan Kosigin toplantı masasının sol tarafındaki ilk iskemleye, sırtı pencereye dönük olarak oturacaktı. Ben tam karşısında yer alacaktım. Böylece tercüman ortamızda oturmuş oluyordu. Başbakanın solunda Dışişleri Bakanlığının Enformasyon Dairesi Başkanı Zamyatin bulunacaktı. Zamyatin ve onun arkasında yer alan bir başka memur konuşmanın notlarını tuttular.

Kosigin konuşmasına devam etti:

"— Memleketimizin büyük bir kısmını gördünüz. Sibiryadan geliyorsunuz. Her yerde halkımızın neyle meşgul bulunduğunu farketmişsinizdir. Sovyetler Birliğinde kiminle konuşursanız size, bahsettiğim tabiata karşı in-, sanın harbinden başka harp istemediğini söyleyecektir. Gençlerle konuşunuz, orta yaşlılarla konuşunuz, ihtiyarlarla konuşunuz..."

Kosigin bir an durdu, lâtifeci bir tarzda:

"— Biliyorsunuz, bizde yüz yaşını geçmişler pek çoktur. Onlarla konuşunuz.." dedi.

Ciddileşti ve konusuna döndü:

"— Herkes size sadece barış arzusunu anlatacaktır. Zira bu halk harbin ne olduğunu bilmektedir. Leningrad - daki mezarlığı ziyaret ettiniz. Ben Leningradlıyım. Böyle facialarin tekrarlanması istenemez."

Leningradda, bu şehrin naziler tarafından üç yıl müddetle muhasara şurasında çoğu açlıktan ölmüş yediyüz bin kişiye ait bir mezarlık vardır ve şimdi orası bir ziyaretgah yapılmıştır.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Başbakanı şöyle devam etti:

"— Biz dünyada ciddi olarak silâhsızlanma istiyoruz ve bunu temin Siçin bizim tarafımızdan hiçbir müşkilat mevcut değildir. Bizim ekonomimiz barış esasına müstenittir. Silahlanmaya sarf edilen para sadece yarı yarıya azaltılsa ve bu ekonomik, sosyal kalkınma gayretlerine harcansa düşününüz insanlık ne kadar şey kazanır. Ama Amerikanın ekonomisi harp esasına, silâhlanma esasına dayanmaktadır. Bu ekonomi öyle kurulmuştur. Bu, onun tabiata icabıdır. Diğer taraftan dünyada hâlâ harp isteyenler bulunmaktadır. Batı Almanyada Polonyanm hudutları tanınmak istenmiyor. Peki, bu değişiklik nasıl yapılacaktır? Karşılıklı konuşularak mı? Bunun imkânı var mıdır? Hangi memleketten topraklarının bir parçasını isteseniz o memleketin halkı ayağa kalkar ve gerekirse döğüşü göze alır. Danimarkalılar topraklarını verirler mi? Belçikalılar topraklarım verirler mi? Siz türkler topraklarınızı, bunları isteyenlere, döğüşmeden verir misiniz? Polonyalılar da öyle davranacaklardır. O halde, değişiklik harp edilerek yapılmak istenilmektedir. Bunlara başka unsurlar da eklenince Sovyetler Birliğinin niçin, halkının daha fasla refaha kavuşmasını kolaylaştıracak paraları silahlanmaya sarfetmek mecburiyetinde kaldığını anlayabilirsiniz."

Başbakan Kosigin tekrar bir an durdu. Devam etti:

"— Ya, NATO nedir? Biz bunu bir tecavüz vasıtası olarak görüyoruz. Bu. bize karşı beslenilen mütecaviz emellerin teşkilâtlandınlmasıdır. Çok taraflı nükleer gücün kime karşı olduğunu söyler misliniz? İsvece karşı mıdır? Yoksa Norveçe veya Hollandaya karşı mı? Bu doğrudan doğruya bize karşıdır.

NATO'ya ne lüzum var? Ona lüzum olmayınca Varşova Paktının ne lüzumu kalır? Bunları kaldıralım. Lâğvedelim. Ben demiyorum ki NATO dağıtılsın da Varşova paktı kalsın. Hayır. İkisini beraber kaldıralım. Silâhsızlanmadan bahsederken biz bunu lâf olarak söylemiyoruz. Ciddi arzumuz, tamimi arzumuz budur. Biz dünyada dostluk ve barış istiyoruz. Bizim halkımızın arzusu budur. Bizim menfaatimiz budur. O halde?."

Sovyetler Birliği Başbakanı Kosigin bunları belirtmeden önce Sovyetler Birliğinin Türklyeyle iyi ve samimi münasebetler istediğini ifade etmişti. Kosigin şöyle dedi:

"— Sovyetler Birliğiyle Türkiyenin "münasebetleri yüksek bir plânda ele alınmalıdır. Biz politik sahada, ekonomik sahada, kültürel sahada işbirliği yapmalıyız. Münasebetlerimiz bu ölçülerde, Türkiye ile Sovyetler Birliğinin karşılıklı menfaatlerine en uygun tarzda düzenlenmelidir. Buna biz hiç bir mani görmüyoruz. Sovyetler Birliğinin Türkiyeden hiç bir toprak talebi bulunmadığını size beyan ederim. Sizin de bizden bu çeşit bir talebiniz olmadığını biliyorum. Aramızda hiç bir ihtilâf yoktur. Komşuyuz. Yanyana yaşıyoruz. Niçin dost olarak yaşamayalım Sovyet halkı Türk halkının tecavüz emeli beslemediğinden emindir. Ama biz türk. topraklarının bize karşı tecavüz emeli besleyen bir üçüncü devlet tarafından vasıta diye kullanılmasından endişeliyiz. Bu bizim bir güvenlik meselemizdir. Bunu istemiyoruz. Barışsever komşuluk münasebetlerine taraftarız. Sizden de bunu bekliyoruz. Dostumuz olmanız bizim için kıymetlidir, önemlidir. Sovyet Rusya bunu temin etmek için elinden gelen her şeyi yapmaya hazırdır.

Münasebetlerimizin bugün iyi istikamete girmiş olduğunu söylemekten bahtiyarlık duyuyorum. Aramızda temaslar başlamıştır. Şimdi birbirimizi daha da iyi tanıyacağız. Zira münasebetlerimi zin kesilmiş olduğu devre-

Kosigin ile Mülakat

de halk olarak, devlet adamları olarak birbirimizden habersiz kaldık. Karşılıklı, birbirimiz hakkında yanlış kanaatler sahibi olmuş bulunuyoruz. Belki de bunu Sovyet Rusya içindeki sezinizde bizzat müşahede etmişsinizdir."

Başbakana bunun doğru olduğunu söyledim. Ciddi bir edayla devam etti:

"— Haklısınız. Bundan btr süre önce Moskovaya gelen Dışişleri Bakanınızı gördüm. Geçenlerde Ankara ve. İstanbul Belediye Başkanlarıyla görüştüm. Gromiko Türkiyeye gitti. Bize çok iyi haberler getirmiş olduğunu söyleyebilirim. Simdi Başbakanmış Ürgüplüyü bekliyoruz. Bugüne kadar olan temaslarımızda türklerde de bizdeki fikirleri, arzulan müşahede ettik. Halklar zaten budur. Her memleketin halkı budur. Attığımız adımlar önemli adımlardır. Yol açılmıştır. Tekrar ediyorum, neden dost olmayalım? Buna ne mani var? Her birimizin iç işleri sadece kendi halklarımızı ilgilendirir. Türkiyenin iç meseleleri türk halkının işidir. Biz ona karışmayız. Sovyetler Birliğinin iç meseleleri de Sovyetler Birliği "halkının işidir. Siz ona karışmazsınız. Bizim bütün dünyada arzuladığımız bu esasa sahip dostluklardır ve Sovyetler Birliği dış politikasında bu esası daima ön plânda tutmaktadır."

Kosigin bunu söylediğinden bir gün önce bir Commonwealth heyetinin Vietnam konusundaki arabuluculuk teşebbüsünü reddetmiş ve "Bu, orada yaşayan halkın işidir. Hiç kimse bunun hakkında Sovyetler Birliğine bir yetki vermiş değildir. Onun için bizim yapacak bir şeyimiz yoktur" demişti. Son derece ciddi konuşmasından giyinmesine -Sovyet Başbakanının üzerinde koyu gri. gayet iyi dikilmiş bir elbise vardı, buna giden bir kravat takmıştı, siyah pabuçları bulunuyordu- Krutcef tipinden alışılmış sovyet devlet adamlarından çok farklı bulunan ve muhatabı üzerinde daha baştan müsbet tesir yaratan Kosigin şöyle devam etti:

" — Bu prensip yeni dünyamızın temeli olmalıdır."

Sovyetler Birliği Başbakanına Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki münasebetlerin inkişafı konusunda fikrinin ne olduğunu, mesela 1925 andlaşmasının tazelenmesi hususuda Sovyetler Birliğinin ne düşündüğünü sordum. Kosigin şöyle dedi:

"— Kanaatimce Sovyetler Birliği 1925 andlaşmasının esasları ve prensipleri dahilinde, tabii mevcut yeni unsurları da göz önünde bulunduran ve sureti katiyyede bir üçüncü devlete karşı olmayan yeni bir andl aşmanın Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında imzalanması için çalışmalara başlanmasını arzulamaktadır.Böyle bir andlaşmanın memleketlerimiz arasında mevcudiyeti büyük fayda sağlayacaktır. Biz bu istikamette çalışmalıyız. Başbakan Ürgüplünün ziyareti son derece önemli bir adım olacaktır."

Başbakan Kosigine şöyle dedim:

"— Bir şey söylemek istiyorum. NATO'nun tecavüz teşkilatımı, savunma teşkilâtımı, olduğu tartışmasını yapmak istemem. Bu, iki blok arasında zaten bir ayrılık unsurudur. NATO sizin için bir tecavüz teşkilâtıdır. Halbuki bu, bizim için bir savunma teşkilâtıdır. Memleketlerimiz arasındaki münasebetlerin nasıl bozulmuş olduğu noktası üzerinde de durmak istemem. Geçmiş, nihayet geçmiştir. Ama Türkiye kendisi için bir güvenlik meselesi

Metin TOKER

Sovyet Başbakanı Kosigin

bahis konusu olduğu ve kuzeydeki komşusundan daima güven verici hareketler görmediği için savunmasını batanın savunmasının bir parçası haline getirmiştir. Diğer NATO ortakları için de durumun farklı bulunduğunu sanmıyorum. Dünya barışı için böyle bir güvenlik unsurunun bahis konusu olup olmadığı konusunda ne düşünüyorsunuz?"

Başbakan Kosigin sorumu, dinlemesini bilen insanlardan olduğunu belli eden bir tavır içinde, ciddiyetle dinledi. Sonra şöyle dedi:

"— Güven meselesi, karşılıklı olarak, şüphesiz son derece önemlidir. Sovyetler Birliği güven verici dostluklar istemektedir. Türkiye ile iyi münasebetlerimizi biz de sizin için Kıbrıs veya bizim için çok taraflı nükleer güç açısından görmüyoruz. Bu, birbirimizi aldatmak olur ve bizi hiç bir yere götürmez. Biz hiç kimseyi aldatmak istemiyoruz. Silahsızlanma, NATO ve Varşova Paktları konusunda da vaziyetimiz budur. İyileşen münasebetlerimiz uzun vadeli, devamlı ve konuşmamın başında belirttiğim gibi yüksek plânda olmalıdır. Bizim durumumuz her konuda budur. Birbirimizi iyi anlamalıyız, gospodin Toker, Sizinle açık kalple konuştum, Türkiye ile dostluk için her şeyi yapmaya hazır bulunduğumuzu biliniz. Münasebetlerimiz eskiden olduğu gibi değil, eskisinden de iyi olacaktır. Bunun bütün imkânları vardır ve Başbakanınız Ürgüplüyü Moskovada ağırlamak bizim için müstesna bir sevk olacaktır."

Kosigin, görüşmenin bittiğini anlatan bir şekilde ayağa kalktı. Görüşme elli dakika sürmüştü. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Başbakanı, görevine başladığından bu yana bir gazeteciyle "on the record = yazılmak üzere" ilk görüşmesini yapmış bulunuyordu.

Yunan Büyük Elçisi Sgurdeos
Akıllı bir diplomat

rüşmelerin pek yakında başlıyacağını açıklamıştır. Olay ilk bakışta sevindiricidir ama, meselenin derinine inildikçe ortaya çıkan baza istifhamlar zihinleri bulandırmaktadır.

Hükümetin Petrol Kanunu veya Toprak Reformu konularındaki tutumu ile Kıbrıs meselesi üzerindeki davranışı arasında yakınlık bulunması her halde bir talihlilik değildir. Hükümet, sanki Petrol Kanununu halledecekmiş gibi bir tavrın sahibidir. Hükümet, sanki Toprak Reformunu gerçekleştirecekmiş gibi bir tavrın sahibidir. Hükümet, sanki Kıbrıs meselesini yunanlılarla birlikte halledecekmişiz gibi bir tavrın sahibidir. Aslında bütün bunlara el atılmasının sebebi, A.P. ye ve dış politikada da Amerikaya karşı memlekette mevcut allerjinin daha fazla artmasını önlemek, böylece de, A.P'nin seçim şansını yüksek tutmaktır. Amerikanın, bizimle ikili konuşmalara başlaması için Atinada yaptığı tazyik de Atlantiğin ötesinde bir A.P. galibiyetinin Türkiye seçimlerinde arzulandığının delilini teşkil, etmektedir.

Yeni Yunanistan Büyük Elçisiyle yaptığı bir görüşmede, AKİS muhabirinin edindiği intiba, Kıbrıs işinin halli konusunda "görüşmeye rıza"dan başka ortak hiç bîr temelin mevcut bulunmadığıdır-

Arpa boyu yol

Yunanistanın yeni Ankara Büyük Elçisi Aleksandr Sgurdeos, haftanın başlarında Pazartesi akşamı Başbakanlıktan ayrılırken hayli neşeliydi. Başbakanlığın önünde bir saattenberi bekleşmekte olan gazeteciler hemen Büyük Elçinin etrafını sardılar ve soru yağmuru başladı. Gazeteciler Büyük Elçiden, Kıbrısı, türk - yunan ilişkilerini, içeride Başbakanla neler konuştuğunu, Adada çözüm yolunun ne olabileceğini sordular! Gri elbiseli, bembeyaz saçlı, babacan yüzlü, tombul yapılı Büyük Elçi bu sorulan, dudaklanndaki tebessüm hiç silinmeden, tek tek dinledi ve sonra durumu iki cümlede özetledi:

"— Resmî görüşmeler başlamadı. Protokol ziyaretlerini bitirdikten sonra görüşmelere başlıyacağiz. Henüz yoklama safhasındayız. Hükümetimden Hükümetinize, şifahi bir iyiniyet mesajı getirdim!"

Sorular devam ediyordu. Büyükelçi etrafa tebessümler yağdırarak, sözlerini biraz daha açtı:

"_ Her iki taraf da iyiniyetlidir. Ancak, şimdilik bir karanlık tüneldeyiz..."

Gazeteciler son birbuçuk yıl içinde özellikle Kıbrıs meselesinde bir belirli tansiyonu hissetmeğe alışmışlardı. Doğrusu aranırsa, Sgurdecsun dağıttığı tebessümler yaydığı iyimser hava bu bakımdan biraz yadırgandı. Zira bilinen, meselelerin, sadece "görüşmeler başlıyacak" demekle halledilemiyeceğidir. Türkiyenin de, Yunanistanın da Kıbrıs konusunda, olayların ilk patlak verdiği günden bu yana kök leşmiş görüşleri vardır ve bu ilk adımı diğer müspet adımların izlemesi, herşeyden önce tarafların bu görüşlerinden yapacakları fedakârlıklara bağlıdır.

Altınparmak

Aleksandr Sgurdeos Başbakanlıktan ayrıldıktan sonra doğruca Atatürk Bulvarındaki Büyük Elçilik ikametgâhına geldi ve burada kendisini beklemekte olan bir AKİS muhabiri ile konuştu.

Bir İstanbul gazetesinde, ünlü amerikalı karikatürist Ali Cap'ın, James Bond romanlarından ilham alarak çizdiği bir resimli tefrika yayınlanmaktadır. Tefrikanın kahramanı, Altınparmak adıyla anılan, son derece sempatik, güleryüzlü, insanlan kolayca etkileyebilen, fakat parmağıyla "dokunduğunu yere seren tombul bir tiptir. Sgurdeos da yudumlanan buzlu viskinin gerisindeki şen kahkahaları, esprileri ve tombul yapısı ile bu intibaveriyordu.

AKİS'çinin Büyük Elçiye ilk sorusu:

«— Çantanızda ne gibi teklifler getirdiniz?" oldu.

Sgurdeos bermütad gülümsedi ve sonra, -şimdilik bir teklifin söz konusu, olmadığını, Hükümeti tarafından, iki ülke arasındaki münasebetlerin düzelmesini sağlamak üzere görevlendirildiğini söyledi.

AKİS muhabiri bu defa iyi münasebetlerin eskiden de var olduğunu,

âmâ bir belirli mesele, Kıbrıs meselesi yüzünden Atina ile Ankaranm arasından karakedi geçtiğini, şimdi tekrar bu ilişkileri düzeltmek, yolunda atılacak adımın herşeyden önce Adadaki duruma bağlı olduğunu hatırlattı. BÜyük Elçi, kendisinin de ayni görüşe katıldığını söyledi. Böylece mesele, türk-yunan ilişkileri plâtformundan çıkmış, üçüncü unsur olan Kıbrıs anlaşmazlığı üzerinde düğümlenmişti.

Sgurdeos bu konudaki fikrini AKİS muhabirine:

"— Asıl olan, Adadaki halkların isteğidir. Biz sadece onlara yardımcı, olacağız" diyerek açıkladı.

"— Bu bir self-determinatİon anlamına gelebilir mi?'' sorusuna ise tereddütsüz cevap verdi:

"— Evet,Şüphesiz evet..."

"— Peki, hangi konuda self - determination?. Federal bir devlet düzeni için mi, Zürich ve Londra anlaşmalarını da ortadan kaldıran tam bir bagamsızlık için mi, yoksa Enosis veya Taksim için mi?"

Büyük Elçi, bu soruya cevap vermeden önce kısa bir süre düşündü, sonra, daha önceki cevaplarına benzer bir cevapla soruyu savuşturdu:

"— Onu da kendileri tayin edecekler..."

"— İşte asıl burada Yunanistan ve Türkiyenin yardımcı olmaları gerekmez mi?" sorusu ise havada kaldı.

Gazeteci bundan sonra yeniden, Büyük Elçinin pek hoşlandığı, türk - yunan ilişkilerinin yeniden düzelmesi konusuna, döndü ve şunu sordu:

"— Uzun bir süredenberi, Atina ile Ankaranın karşılıklı görüşecekleri yolunda söylentiler çıkmakta, fakat her defasında gerek Yunan Başbakanı Papahdreu ve gerekse Dışişleri Bakanı Kostopulos self - determination tezinden vazgeçmiyeceklerini görüşmeler de hareket noktası olarak bu prensibin Türkiye tarafından kabul edilmemesi halinde, Ankara Hükümeti ile aynı masaya oturmayacaklarını söylemekteydiler. Bu yüzden bir türlü ilk adım atılamamaktaydı. Şimdi, görüşmelere resmen başlanacağını açıkladığınıza göre, ya Türkiye şelf - determination'u kabul etmiştir, ya da Atina tezinden vazgeçmiş bulunmaktadır. Bunlardan hangisi doğrudur?"

Bu soruya Büyük Elci, yüzünün âdeta mütemmim cüzü olan tebessümünü dahi silerek kesin bir cevap verdi:

"— Yunanistanda, şelf - determination konusunda herkes mutabakat halindedir. Tezimizden vazgeçmiş değiliz!."

"— Peki, o halde neyi görüşeceksiniz?"

"— Adadaki toplulukları da, Türkiye yi de, Yunanistanı da memnun edecek bir hal çaresi araştıracağız.."

Hasan Işık
Faydalı temaslar

Haluk Bayülken
Hareketten bereket doğar

Böylece, Sgurdeosun sözleriyle ortaya çıkan gerçek, Kıbrıs meselesinin bir çözüme bağlanacağı yolundaki umutların henüz ufukta bile görünmediğidir.

Saadet hapı

Yunan Büyük Elçisi, görüşmelerin hangi seviyede olacağı yolundaki soruyu:

"— Şimdilik Ankarada ben ve Dışişleri Bakanı Hasan Işık, Atinada da Türkiye Büyük Elçisi ile Dışişleri Bakanımız Kostopulos arasında olacak. Eğer umulan sonuçlara ulaşılırsa, daha yüksek seviyede görüşmeler de olabilir Kıbrıstaki türk ve rum topluluklarının temsilcileri de toplantılara katılabilirler."

Sgurdeos, oturduğu koltuğun aşınmış yaldızıyla oynadı, tırnağıyla kazıdı. Adeta, söylediklerine kendisi de inanmıyordu. Sonra sözlerine devam etti:

"— Uzun bir süredenberi, Atinanın kabul edebileceği bir hal çaresini bulmakta, herkesi mesut edebilmekte.."

Yani aranan, bir "saadet hapı" formülüdür ve bu yoldaki araştırmalar biraz geriye, Londranın en ünlü restoranlarından birinde yenen bir akşam yemeğine kadar uzanmaktadır.

Bundan kısa bir süre önce İngilterede toplanan NATO Bakanlar Konseyi münasebetiyle Türkiye ve Yunanistan Dışişleri Bakanları karşı karşıya geldiler. O günlerde durum bir hayli gergindi ve gerek Atina, gerekse Ankara Hükümetleri sert çıkışlarda bulunuyorlar, olayların bu şekilde menfi yönde hızla gelişmesi NATO camiasında endişe yaratıyordu. Bu yüzden, başta Kanada Dışişleri Bakanı olmak üzere, NATO bünyesindeki pek çok ülkenin Dışişleri Bakanları Kostopulos ile Işıkı karşı karşıya getirip görüştürmek için her iki ülke nezdinde de teşebbüslerde bulunmaktaydılar. Bu çabalara Türkiye ve Yunan Büyük Elçileri de katıldılar ve nihayet 10 Mayıs gecesi Kostopulos ile Işık, Londranın ünlü bir ispanyol restoranında karşı karşıya geldiler. Buluşma son derece gizli tutuldu ve hattâ, türk delegasyonundan pek çok kimsenin randevudan haberi bile olmadı. Bu bakımdan, ispanyol müziğinin hırçın melodileri dinlenir, içkiler yudumlanırken, iki Dışişleri Bakanının neler konuştukları halâ meçhuldür.

Aynı görüşmeler ertesi gün ve 12 Mayısta seans aralarında tekrarlandı. Konuşmalar hiç kimsenin duyamıya-

cağı şekilde fısıltı halinde geçti- Nihayet son görüşme gene aynı lokantada 13 Mayıs gecesi yapıldı.

Işık, bu başbaşa yemekler ve sohbetler için haftanın başlarında Pazartesi günü şöyle dedi:

"— Yunan Dışişleri Bakanı Kostopulos ile Londrada yaptığım görüşmelerde, meselenin türk - yunan münasebetleri çerçevesi içinde mütalea edilmesini ve bütün tarafları memnun edici bir hal çaresinin bulunmasını kararlaştırdık. Bu hal çaresinin ne olabileceği üzerinde durmadık.."

Böylece, buzların çözülmesi yolunda ilk deneme yapılmış oluyordu. Bundan sonraki safha, Ankara ve Atinada, Büyük Elçiler vasıtasıyla, işin kotarılmasıydı. işte bu safhada Sgurdeos son derece önemli rol oynadı. Türkiyede doğmuş, 17 yaşına kadar İstanbulda büyümüş ve tahsilini İstanbulda Saint Benoit lisesinde yapmış, olan Aleksandr Sgurdeos, Ankarada, Başbakanlığa bitişik Dışişleri Bakanlığını sık sık ziyaret etti. Işıkın makam odasında uzun süreli, son derece gizli görüşmeler yapıldı. Genel Sekreter Halûk Bayülkenin dahi katılmadığı bu görüşmelerde şimdi her iki tarafın da büyük bir ketumiyetle gizledikleri türk - yunan görüşmelerinin ana hatları çizildi. Nihayet, Ankarada gerekli ortam hazırlandıktan sonra Sgurdeos Atinaya uçtu, Ankara izlenimlerini Papandreu ve Kostopulosa açtı, Atinada da yeşil ışık yandıktan sonra, daha önce kapalı kapılar ardında yapılan çalışmaları bilmeyenler için sürpriz teşkil eden ve eniştenin baldızını hiç yoktan öpmesi niteliğindeki demeci verdi:

"— Türkiye ile Yunanistan arasındaki görüşmelere resmen başlanacaktır. Hükümetim tarafından bu konuda görevlendirilmiş bulunuyorum.."

Böylece, ulaşılmış olan bu safha, geriye bakıldığında, alınmış bulunan hayli uzun bir yol gibi görünmektedir ama, gözler ileriye çevrildiğinde aynı şey rahatlıkla söylenemez. Şimdi, görüşmelerin yapılacağı maun masadan ileriye doğru çakıllı, çetin bir yol uzanmaktadır ve bu yolun nereye varacağı -eğer amaç, gürültüsüz patırtısız seçimleri idrak etmek değilse!- çok kimse için olduğu gibi, Türk Dışişleri Bakaru Hasan Işık için de meçhuldür.

Işık, haftanın başında bir AKİS'ciye, bu konuda:

"— Büyük Elçinin ne gibi teklifler getirdiğini henüz bilmiyorum" dedi.

Petrol

Başarı!

İnfaz sistemiyle ilgili kanun tasarısı, Haziran ayı içinde, ekspres hızıyla, altı günlük bir müzakereden sonra, on milletvekilinin katıldığı bir oylama sonucu -bu husus Parlâmento Kanunlar bölümünde çalışan bir memur tarafından eldeki vesikalara dayanılarak teyid edilmiştir- kabul edildi. Devlet Personel Kanun Tasarısı da aynı ekspres hızıyla Millet Meclisinden geçti, kabul edildi. Ancak bu iki tasarı, ekspres kanunlar serisi için verilebilecek yegâne örnekler değildir. Belirli

Mehmet Turgut
Görüşü kıt bir zat

bir özelliği haiz olmak şartıyla pek. çok tasarı, gürültüsüz patırtısız, tereyağından kıl çekercesine kanunlaşıvermiştir. Bu kanunların bariz özellikleri, suya sabuna dokunur nitelikte olmamaları, seçimlerde oy toplıyabilecek istidatta görülmeleridir. Aksi halde "tehlikeliler" sınıfına girmekte, ya Meclis Başkanlığının tozlu arşivlerinde uyutulmâkta, ya da komisyon komisyon dolaştırılmaktadır.

Son haftalarda bulunan yeni taktik ise daha pratiktir. Tehlikeli görülen kanun teklifi veya tasarısı bir karma komisyona havale edilmekte ve her bir madde için günlerce konuşulmaktadır. Bu taktikle güdülen amaç ise meselenin, Meclisin tatile gireceği 2 Temmuz tarihine kadar sürüncemede bırakılmasıdır. Patenti AP'ye ait olan bu taktiğin başlıca uygulama alanı, yazıla çizile artık üzerinde konuşulacak bir yönü kalmıyan Petrol Kanunu ile ilgili değişiklik teklifidir. CHP İstanbul milletvekili Reşit Ülker ve arkadaşları tarafından hazırlanmış olan bu teklifin Haziran ayının ilk haftasından bu yana geçirdiği maceralar son derece ilgi çekicidir.

Bir garip çekişme

Karma Komisyon, Ülkerin getirdiği değişiklik teklifini incelemek üzere toplandığında ilk üç gün konuşulan tek konu, Enerjiye Tabii Kaynaklar" Bakanının komisyonda konuşup konuşmama yetkisi oldu. Bir tarafta, "konuşsun" diyenler, öte yanda ise Koalisyon kanatlarını teşkil eden partililer toplanmışlardı. Bir taraf, "teklif. Hükümet teklifi değildir, konuşamaz" diyor, öbür taraf ise "Hükümetin görüşlerini bildirmesi gereklidir" tezini savunuyordu. Tartışmalar böy-. lece sürüp giderken, "konuşmasın" diyen taraf oyalama taktiğinin farkına vardı ve "konuşsun" tezini savunanlara katıldı. Hem böylece, Turgutun bol bol ağzını açması ve peyniri yere düşürmesi mümkün olacaktı. Ama mesele Bakanın konuşup konuşmaması değil, bir taktik meselesi olduğundan. "konuşsun"cular "konuşmasın"cılıar oldular. Görüşmeler böylece uzadı ama. konu dardı. Sadece konuşsun, konuşmasın meselesi için artık söylenecek birşey kalmamıştı. Bu defa senaryonun ikinci kısmı sahneye kondu. Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı söz alarak, konuşmıyacağını -tabii, bunu söylerken konuşmaktaydı!-, fakat Hükümetin bu konudaki görüşünü tesbit ettikten sonra konuşacağını söyledi, mehil istedi

10 Haziranla 21 Haziran arası, Turguta verilen mehille geçti. Bu arada Komisyon üyeleri, toplantılar yeniden başladığında görüşmelerin hızlanacağını, zira artık belirli bir Hükümet görüşü olacağını umuyorlardı. Ama senaryonun son safhası hiç de bu görüşlere uygun olanak hazırlanmamıştı. Nitekim Komisyon 21 Haziranda toplandığında mikrofona gelen Bakandan herkes tasarı ile ilgili fikirler beklerken, Turgut, son derece fütursuz, 10 günlük mehile hiç değinmeden, Hükümetin görüşünü -daha doğrusu görüşsüzlüğünu- açıkladı:

"— Hükümetin bu konuda bir görüşü yoktur!."

Petrol Komisyonu çalışıyor
Kimin hesabına?

Üyelerden pek çoğu şaşırmış, ağlamakla gülmek arası bir durumda kalmışlardı. Bakan, Hükümetin görüşünü almak üzere mehil istemişti, şimdiyse Hükümetin görüşünün olmadığını söylüyordu! - Ama garip olan sadece bu değildi Turgut, toplantılardan birinde Hükümet adına değil, şahsı adına konuşacağını söyledi, ondan sonra da hemen her fırsatta söz aldı ve her defasında da ağzındaki peyniri düşürdü.

Taktiğin böylesi..

Turgut tarafından hazırlanan senaryonun esasını teşkil eden oyalama taktiği, doğrusu aranırsa, hayli başarılı uygulandı. Üç gün, tasarının tümü üzerinde görüşüldü, 1. madde iki gün. 2. madde birbuçuk gün ve 3. madde ise bütün bir gün devam eden müzakerelerden sonra kabul edilebildi. Haziranın sonuna gelinmişti. Böylece, birkaç gün sonra Meclis taıtile gireceğinden, teklifin tamamının müzakeresi hiç değilse zaman bakımından imkânsız hale getirilmiş oluyordu.

Ancak bu, senaryonun sadece zaman mefhumu ile ilgili olan yönüdür. Başarıyla yürütülen bir diğer taktik ise Petrol Kanununda yapılan değişikliklerle ilgilidir.

Turgut, Petrol Dairesini temsilen Komisyon çalışmalarına kaltılan Hulusi Köymenin oğlu. AP'li Nihat Diler, Yakup Yakut ve Orhan Tuğrul gibi milletvekillerinden kurulu takımıyla, çoğunluğu elde tutmak istemiş ve bunda başarı kazanmıştır. Takım bu işi o-kadar sıkı tutmuştur ki, bir ara çalışmalara devamda aksıyan Orhan Tuğrul ve Yakup Yakutun yanına birer muhafız konmuş ve bir süre AP'li Tur han Bilgin ve Ethem Kılıçoğlu bunların yanından ayrılmamışlardır.

1. maddede, Petrol Kanunu petrol is tihsalini münhasıran özel teşebbüse bırakırken, ülkerin teklifinde devletin de bu işle iştigal edebileceği yer almıştır ama, madde "İktisadi Devlet Teşekkülleri ve özel teşebbüs" olarak kabul edilmiştir. Böylece, millileştirme ko nusunda son aylarda fazlaca dikbaşlı görünen Türkiye Petrollerine gem vurma imkânı elde olunmuştur. Zira mad de yeni haliyle yürürlüğe girdiği takdir de. Türkiye Petrolleri bir İktisadî Devlet Teşekkülü haline getirilebilecek, Morrison'dan, Shell'den, Mobil'den sinyal geldikçe bu asi evladı sindirmek mümkün olabilecektir.

Türkiye Petrollerine petrol arama ve istihsalinde öncelik tanıyan 2. mad de de aynı şekilde Turgut ve arkadaşları tarafından kolayca bertaraf edildikten sonra sıra, ülkerin değişiklik öngören 3. maddesine geldi. Bu maddede, Türkiyede petrol araştıran ve istihsal eden yabancı şirketlerin Türkiyedeki mevzuata gör kurulmasi isteniyor ve gerekçe olarak da malî kontrol bakımından bir çok güçlüklerle karşı karşıya kalındığı gösteriliyordu. Turgut ve takımı, bu maddede de derhal harekete geçerek, Maliye temsilcisini uzun uzun soruya çektiler, tek tek konuşarak, yabancı sermayenin nimetlerinden, bunların son derece ürkek o-luşundan bahsettiler ve oylamada 3. madde olduğu gibi kaldı. Şimdi, Petrol konusunda Karma Komisyonda verilen mücadele artık, meseleye olumlu bir yön vermek değil, kimlerin hangi menfaatlere hizmet ettiğini yapılan konuşmalarla, bütün teferruatiyle halka duyurma amacını gütmektedir

Bu konuda Komisyon Başkanlığına bir önerge verilmiş ve Komisyonda yapılan konuşmaların bir kitap halinde toplanması istenmiştir.

Hükümet

Yolculuk var!

Turizm ve Tanıtma Bakanlığının Paşası MP'li Zekâi Dorman, AKİS muhabirine:

"— Yok böyle birşey! İstifaya zorlanmadım. Gazeteler istifaya zorlandığımdan bahsediyorlar ama, resmî bir tebligat almış değilim" dedi.

Kısa bir tereddütten sonra devam etti:

"- Ama, söylentilerle ilgili olarak partimden bir tekzip veya teyid de gelmiş değil.."

Dormanın sözleri, geçen haftanın sonlarında yapılan MP Grup toplantı sından sonra gazetelerde yer alan seri haberlerle ilgilidir. Gazetelerde, Dormanın partisi tarafından istifaya davet edildiğinden, Bakanın istifa mektubunu Başbakana sunmuş olduğundan bahsedilmiş, fakat bunların hiçbiri vuzuha kavuşmamıştır.

Dorman Bakanlık koltuğunda
Kelle koltukta!

Dormanin AKİS'çiye verdiği demeçte bu haberler ilk bakışta asılsız birer söylenti niteliğinde görünmekteyse de, olayların biraz derinine inildiğinde, ortaya bu söylentiyi doğrulayacak bazı gerçekler çıkmaktadır.

Aslındı MP'de ve özellikle bu partinin Genel Başkanı Osman Böıükbâşida Dormana karşı bir alerjinin belirdiği -Bölükbaşının alerji duymadığı pek sevdiği aktedron iğneleriyle çantasının yeni muhafızı Memduh Erdemirdir- yolundaki söylentiler pek yeni değildir ve bundan bir süre geriye, TRT meselesinin en alevli günlerine kadar uzanmaktadır.

O sıralarda Bölükbaşının direktifi ile yeni bir TRT kanunu hazırlamakla görevlendirilen Dorman, tasarısının, Hükümet üyeleri tarafından Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle reddi üzerine partinin herşeyi ve bu arada Genel Başkanı da olan Bölükbaşının gözünden düşmüştü. Bir söylentiye göre o zamanlar kendisine bir muhtıra sunulmuş ve görevini gereği gibi ifa edemediği hatırlatılmıştı, işte şimdi, Parti Grupu tararından Turizm ve Tanıtma Bakanına yağdırılan; şimşeklerin ilk sinyalini bu olay teşkil etmiştir. Ama asıl sebep. Bölükbaşının, is--ediği gibi nutuk çekebilmek üzere, Radyoya hâkim olamamasının yarattı ğı kızgınlık değildir. Sebep Anayasaya göre, seçimlere üç ay kala bağımsızla - ra devredilmesi gereken bakanlıklardan birinin başında bulunan İçişleri Bakanı MP'li İsmail Hakkı Akdoğana yeni bir bakanlık koltuğu ayarlama çabasıdır.

Akdoğan, icratı ile değil ama, sessiz sedasız, suya sabuna dokunmayan tutumu ile bugünlere kazasız belâsız gelebilmiş; böylece, bir yandan, mümkün olduğu kadar polemiklerden uzak kalarak koltuğunu sıcak tutarken, öte yandan da her akşam muntazaman Bölükbaşıyı ziyaret ederek, hürmette kusur etmemiş bir Bakandır!

Ancak, gerekçenin bu olduğu ve bu yüzden Dormanın istifa etmesi açıkça istenmemekte, bir takım Grup kararları alınmakta ve bunlar el altından basına duyurularak, Dorman tedirgin edilmek istenmektedir. Fakat bütün bu çabalara rağmen, Zekâi Dormanın istifaya hiç niyeti olmadığı görülmektedir.

Nitekim geçen haftanın sonlarında Cumartesi gecesi kendisiyle konuşan bir gazeteciye Dorman, istifa ile ilgili görüşlerini şu şeklide açıklamıştır:

"— Ben memlekete ve devlete hizmet ediyorum, Bölükbaşıya değil!.."

Yatırımlar

Patlatılan balon

Yazı İşleri Müdürü, masasının üzerindeki mavi kaplı dergiyi karşısındaki uzun boylu esmer gazeteciye uzattı:

"— Bak, ben hepsini okuyamadım ama, galiba esaslı sermaye var sanırım, bir de sen baştan aşağı inceleyiver!" dedi.

Genç gazeteci, uzatılan dergiyi aldı, zaten ihtisası içersine giren ekonomik konularda birçok önemli noktaları bulup çıkardı. Ertesi gün Yazı işleri Müdürünün yanına girdiğinde, her ikisini de uzun bir süre ilgilendiren bir yazı ortaya çıkmıştı.

Olay, bitirdiğimiz haftanın başlarında günlük gazetelerden birinde geçti. Adı geçen dergi Türk Elektrik Mühendisleri Odası tarafından yayınlanan aylık "Elektrik Mühendisliği" dergisiydi. Konu ise plânsız ve programsız kalkınmanın şampiyonluğu yapıldığı eski devirlerden beri üzerinde hayli mürekkep harcanan, nihayet politikacıların oynanan oyunun aktörleri durumuna getirilmesiyle bir olup - bitti şeklinde yurt çapında bir dâva oluveren ünlü Keban barajı idi.

İlgili - ilgisiz hemen herkesin -ama daha çok ihtisas yönünden yetkisiz kişilerin- görevlendirilerek veya kendiliğinden karıştığı ve katıldığı Keban

konusunda 1964 yılındanberi sürüp gelen- tartışmalar son zamanlarda hayli kızışmıştı. Durumun böylece gündelik politika düzlemine geçmekte olduğunu ve esasın, hele teknik ve ekonomik esasların gözden uzak tutulmaya yüztuttuğunu gören elektrik mühendisleri, 1965 Şubatında yapılan genel kongreleri münasebetiyle verilen bir önergeyi vesile sayarak, yeni seçilen Yönetim Kurullarına, Keban işini incelemek üzere, bir komisyon kurulmasını ve bu hususta Odanın görüşünün tespit ettirilmesini karar altına aldılar. Yeni İdare Heyeti de en önemli bir görev olarak hemen bu işi gerçekleştirmeye koyuldu.

İlk iş olarak, memlekette elektrik enerjisi konusunda gerçekten söz sahibi mühendislerle Keban projesi üzerinde fiilen çalışmış, görevlendirilmiş bulunan uzmanlardan kurulu 15 kişilik bir komisyon çalışmağa başladı. Bu komisyonda, projeleri amerikan müşavir mühendislik firması EBASCO'ya yaptıran EİE İdaresinin Genel Müdür yardımcısıyla üç mühendisi de bulunuyordu. Nitekim bunların sonradan komisyonun vardığı sonuçlara itiraz eden görüşleri de genç gazetecinin incelediği dergide vardı. Böylelikle tez ile antitezi dile getiren ve Türkiyede bu konuda ilk defa tam ekonomik bir tartışma açan bir belge ortaya çıkmış oluyordu. Elektrik mühendislerinin bu konudaki hassaslıkları nedendi? Niçin böyle, olmuş bitmiş gibi gösterilmek istenilen Keban projesi deşilip didikleniyor ve bunca amerikan mühendisin düzenlediği etüdler bir yana bırakılıp, "memleket menfaatleri" açısından durum bir kere daha gözden geçiriliyordu? Acaba amerikan mühendisleri türk meslekdaşları kadar konuyu incelemişler miydi?

Soruların karşılığı

Yukarıda açıklanan çeşitli soruların ve daha buna benzer nicelerinin karşılığı, genç gazetecinin elinde tuttuğu mavi kaplı dergide verilmişti. Öyleyse şimdiyedek böyle yapmak kimsenin aklına gelmemiş miydi, ne idi bu Keban konusunun içyüzü? Aslında Keban konusu çok yıllar öncesine, DP'nin gemi azıya aldığı, plân ve program fikrinin yerini bir takım siyasi şeflerin İki dudağının arasındaki kelimelerin, seçim mitinglerinde savrulan kurusıkı vaadlerin aldığı devirlere kadar uzanan bir hikayedir.

1967 nln baskılarla, hilelerle dolu seçimlerinde politik yönden DP yi desteklemek, vahim olan ekonomik şarttan halkın gözünden saklamak için zamanın Başbakanı, Bayındırlık Bakanını, o zaman Su İşleri Müdürü olan şimdiki Başbakan Yardımcısını, Karayolları Genel Müdürünü beraberine alıp İstanbula gitmişti. Amacı, basının yoğun olduğu İstanbulda Keban barajının ve Boğaziçindeki ünlü asmaköprünün anlaşmalarını imzalamak, "nurlu gelecek," "görülmemiş kalkınma" teranelerinin bir süre "vatan sathında" dalgalanmasını sağlamaktı. Oysa ki niyet ve tutum hiç de ciddi ve bir devletin Başbakanına yakışacak kıratta değildi. Bir kere bu tesislerin elde ne projeleri, hatta ne ipe sapa gelir ekonomik etüdlerl bulunmaktaydı. Sonra mukavelenin imzalakadar usulsüz olursa olsun- "okey" demek gerekiyordu. Ama "hayır" demek faziletini gösteren teknisyenler de çıktı. Meselâ Karayolları Genel Müdürü Orhan Mersinli bunlardan biridir. Mukavele tantanalı bir şekilde imzalandı, değil projesi, daha elde plâm ve etüdü bile olmayan iki tane milyarlarca liralık yatırım -sözümona- ihâle ediliverdi. Kısa bir süre sonra -tahmin olunacağı gibi, seçimler geçip siyasî ortam" dikensiz gül bahçesine" döndükten sonra- aslında firmanın bu çapta bir işi çeviremeyeceği anlaşıldığından -hoş, o devrin hükümeti de bunu finanse edecek durumda değildi ya..- ihalenin iptali yoluna gidildi!.

Bir baraj
"Nurlu devir"artığı

nacağı fransız firması hernekadar "devlet garantisi karşılığında" olmak şartiyle işin dış ödeme bölümlerini karşılamakta idiyse de, büyük toplamlara ulaşan iç finansman karşılığını o sıralarda tam anlamıyla "tamtakır" olan devlet hazinesinden karşılamağa imkân yoktu.

Devrin Başbakanının ısrarlı emirleri karşısında Bayındırlık Bakanıyla Su İşleri Müdürü Süleyman Demirel eğildiler. Demlrele göre, anlaşmaya imza koymazsa Menderes kendisini "atıverir", yerine gelecek olan da imzayı çakıştırır, makama kurulurdu. Makamı elden kaçırmamak, yüksek amaçlara ulaşabilmek için böyle emirlere -ne

1960 olaylarından sonra durumun envanterini yapmak amacıyla bir süre yatırımları durduran Millî Birlik Hükümeti daha gerçekçi, fakat memleket hisleriyle dolu olarak yatırımlar konusunu tekrar ele alınca ortada ne bir plan, ne de program olduğunu görerek hayretler içinde kaldı. Gerçekten de, vaktiyle Meclis kürsüsünde "plân"dan dem vuranlara "işte plan" diyerek fabrika projeleri gösterilmemiş miydi? On yıl süreyle millet bu "hovarda" zihniyetin,' suç kendinie ait olmasa da. bedelini ödemek zorunda bırakılmamış mıydı? Devrin Hükümeti, yatırımların mutlaka bir plâna ve program bağlanmasının kişisel vaadlerin

veya politik görüşlerin planı etkilemesinin önlenmesini ilk şart olarak gördü. Sonradan bu görüş Temsilciler Meclisinde de olumlu karşılanarak yeni Anayasanın ilkeleri arasına girdi.

Programlı devredeki plansızlık

Yatırımın büyüklüğü yanında, adımn çevresinde koparacağı fırtına dalma, büyük barajların az gelişmiş ülkelerde politikacının sloganı haline gelmesini doğurmuştur. Bunun en yakın örneği Nasırın ünlü "Asvvan barajadır. Diğer arap devletlerinin de küçüklü - büyüklü birer baraj projesi vardır ve bunlar dalma iktidarı elinde tutmak amacını güden partilerin elinde birer koz haline getirilmiştir. İşte 1961 seçimleriyle gelen Parlâmentoda da böyle eğilimler görüldü. Saman altından, kulis gerisinden Kebanın propagandası -daha o tarihlerde elde ke--in neticeli bir ekonomik raporu bile yoktu- yapılıyordu. "Doğuyu kalkındır ma" sloganı bayrak halinde birtakım politikacıların elinde dolaşıyordu. Bunların başında da AP'li Mehmet Turgut la YTP'li Mithat San geliyor, ilerideki siyasî mevkilere şimdiden yatırım yapmayı "akıllıca bir iş" sayıyorlardı.

Günün birinde plânlı kalkınmanın taraftarlarıyla eski devre özenenler arasında ilk meydan savaşı verildi. Bu, Bütçe Komisyonunda Suphi Baykamın EİE idaresinin bütçesine Beş Yıllık Plânda yatırımı bulunmayan -evet daha o günlerde Keban barajı, adı çevresinde koparılan büyük gürültülere reğmen Beş yıllık Plâna girmemişti- baraj için etüd ödeneği konmasını şiddetle protesto etti. Ama oylama sonunda ödenek kondu, üstelik yapılan etüdler -ki ne oranda çürük kabullere dayandığı Elektrik Mühendislerinin mavi kaplı dergisinde açıklanmaktadır- sonunda Mecliste kurulan bir "araştırma komisyonu", Kebanın plâna konulmasını teklif etti. Bu ise tam bir hilkat garibesiydi. Anayasanın teminatı altında kurulmuş bir ilim heyeti demek olan Devlet Plân lama Teşkilâtı atlanarak, bizzat milletvekillerinden kurulu bir komisyon kendi başına plân yapıyordu. Zaten, fikirleri yönünden "malûm" kişiler olan, üyelerden ikisi -Mehmet Turgut ile Mithat San- raporlarım beklendiği biçimde verdiler.

Aslında üzerinde gürültünün en büyüğü koparılan "Doğunun kalkınması" ile "Keban barajı" arasında önemli hiçbir bağıntı yoktur. Kebanda kurulacak 1 milyon kilovatlık elektrik santralinin üreteceği cereyanın tamamı yüksel; gerilimli hatlarla batıya taşınacak, buralarda kurulması beklenen fabrikaların ihtiyaçlarını karşılamakta kullanılacaktır. Tabii bu fabrikaların kurulmasıyla doğudan batıya yeniden göçlerin başlayacağı, batının daha çok kalkınmasına karşılık, doğunun daha da tenhalaşacağında kimsenin şüphesi olmamalıdır, öte yandan, Kebanın elektriğinden doğuda faydalanmak ve kurulması düşünülen fabrikaları burada yapmak suretiyle aradaki elektrik hattının inşa bedelinden bu yönde de faydalanmayı hedef tutan bir etüd EİE taralından bir yana itilmiş, amerikalı mühendislere bundan bahis bile edilmemiştir. Bu durumda "Doğunun kalkındırılması için Keban" sloganının samimilik derecesi kendiliğinden meydana çıkmaktadır.

Mithat San
Elim sende!

Sıyrılan maske

İşte kısa hikâyesi bu olan Keban barajı hakkında en yetkili uzmanların da katıldığı komisyona yaptırılan etüdün sonunda ortaya çıkan gerçekler hayli uyarıcıdır. Elektrik Mühendisleri Odası, yayın organı olan dergiyle bütün ilgililere duyurduğu bu sonuçlar hakkında özet olarak şu bilgiyi türk halk oyuna sunmaktadır:

1 — Keban projesi aynı miktardaki elektrik ihtiyacını karşılayabilecek öteki benzer bir projeye oranla en azından 2 milyar lira -maliyet artışları hesaba katılırsa daha da çok- fazla bir yatırıma lüzum göstermektedir.

2 — Kebanda üretilecek elektriğin tüketim merkezlerinde -yâni Batı Anadoluda- gerçek maliyeti öteki benzeri projelerin hepsinden daha yüksektir.

3 — Kebana harcanacak 2 milyar liralık fazla yatırım yüzünden birçok verimli endüstri tesislerinden yurdumuz mahrum bırakılmış olacak, türk ekonomisi bu yönden de zarar görecektir.

4 - Bu sonuçlar Keban projesinin ne enerji ekonomisi, ne de millî ekonomi yönlerinden bugün için ele alınacak bir tesis olmayacağını kesinlikle ortaya koymaktadır.

5 — Bugüne kadar bu konuda yetkili organlar tarafından kamu oyuna yapılan açıklamalar gerçekleri olduğu gibi yansıtmamaktadır.

6— Türk ekonomisinin bugün asıl en büyük problemi, eldeki sınırlı yatırım imkânlarını en verimli biçimde kullanarak en yüksek kalkınma hızına ulaşmaktır.

Keban sloganıyla seçim bölgelerinden -çoğu Keban dolaylarındadır- oyları toplamak çabasında olan politikacıların maskesini sıyırıp, gerçek yüzlerini açığa vuran mavi kaplı dergi, geçen hafta beklenen yankıları yapmağa başlamıştı. Beklenen, bu yankıların seçim yaygaraları arasında duyulmaz hale gelmemesidir.

Kulağa Küpe..

Ölümlerin çeşidi

İnsanlar için ölmenin çeşitli yolları vardır.

İnsanlar vardır yataklarında ölürler buna hastalıktan ölüm derler.

İnsanlar vardır, yolda yürürken düşüp ölürler. Ecelden gitti derler.

İnsanlar vardır, denize dü--erler ölürler. Boğuldu derler.

İnsanlar vardır, bir kaldırımdan ötekine geçerken otomobil altında kalarak ölürler. Kazada öldü derler.

Bir de insanlar vardır, akrep gibi kendi zehiri ile ölürler. Bunun yolu insanın kendi kendisini inkâr etmesidir. Hattâ, 45 yıllık hayatını.

Yakup Kadri Karaosmanoğlunun İsmet Paşa hakkındaki 1965 modeli yazılarını okuyor musunuz?

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Asya - Afrika

Toplanamayan konferans

Eğer önceki haftanın sonunda Cezayirde tepeden inme bir hükümet darbesi yapamasaydı, bu Kuzey Afrika ülkesinin aynı adı taşıyan başkentin de son yılların en önemli milletlerarası konferanslarından biri toplanacaktı. Bu konferansa katılacak denetlerin çoğu bir yılı aşkın bir süredir toplantının hazırlığım yapıyorlar, kuliste birbirlerinin kulaklarına fısıldadıkları sözlerle kendi görüşlerinin başarı sağlamasına çalışıyorlardı. Fakat ortalıkta dolaşan bu fısıltılar son günlerde o kadar çoğalmıştı ki, aslında Asya ve Afrika devletleri arasında bir görüş ve davranış birliği kurmak için yapılmak istenen bu toplantının, bir ayrılma ve parçalanma toplantısı olmasından korkulmağa başlanmıştı.

Eğer Cezayir darbesi olmasaydı, şu satırların yazıldığı sırada Cezayir başkentinde ikinci Asya - Afrika devletleri konferansı çalışmalarına başlamış olacaktı. Hatırlanacağı gibi, Asya ve Afrika devletleri, kendilerine ortak bir görüş ve davranış yolu çizmek için, ilk defa 1955 yılında Bandungda toplanmışlardı. Bandung toplantısından bu yana geçen on yıl içinde köprülerin altından çok sular akmış, dünya durumunda olduğu gibi Asya - Afrika bloku içinde de bazı önemli gelişmeler görülmüştür.

Eski dostlar düşman oldu

Son on yıl içinde milletlerarası durumda olduğu kadar Asya ve Afrika devletleri arasında görülen en önemli gelişme, Komünist Çinin durumundaki değişikliktir. 1965 yılında Bandung Konferansı toplandığı zaman, Pekinli yöneticiler, Krutçef tarafından ortaya atılan "barış içinde birlikte yasama" ilkesini benimsemiş görünüyorlardı. Hattâ, Konferans sırasında, bu ilkeyi geliştirmek ve tanımlamak için çalışanların başında yer almışlardı. Oysa son on yıl içindeki olaylar, Komünist Çinin tutumunda büyük değişiklikler olduğunu göstermektedir Pekinli yöneticilere göre, "barış içinde birlikte yaşama" ilkesi, Sovyetler Birliğinin batılı kapitalist devletlerle anlaşmak için bulduğu ve devamlı olarak, geri kalmış ülkelerin, millî kurtuluş hareketine girişmiş bulunan halkların aleyhine işleyen bir formülden başka birşey değildir.

Asya - Afrika devletlerinin Cezayir toplantısı eğer yapılabilseydi, Komünist Çinin batılılar karşısında uzlaşmaz bir tutum takınılmasını isteyeceğine şüphe yoktu. Gene hiç şüphe yok ki, ortaya Pekini bu yolda destekleyecek başka devletler de çıkacaktı. Meselâ, Maleysia Federasyonu konusunda Batı ile açık bir çatışmaya giren ve işi Birleşmiş Milletlerden çekilmeye kadar götüren Endonezya, Komünist Çin le birlikte en aşırı tulumları takınmaya hazır görünüyordu. Sovyetler Birliğinin kendi karşılarına dikilmesini önlemek için de, Moskovanın Asya - Afrika konferansına temsilci yollamasını bütün güçleriyle önlemeye çalışmışlardır

Sertlerle yumuşaklar

1955 Bandung Konferansı toplandığı zaman buna katılan devletlerin sayısı yirmiiki idi ve bunların çoğu Asya devletiydi. O zamandan bu yana, bağımsızlık kazanan Afrika devletlerinin sayısı çok artmış ve bunlar, kendi aralarında bir teşkilât kurmayı da başararak, Asya - Afrika bloku içinde kuvvetli duruma geçmişlerdir. Bunların bir - ikisi Pekinin izinden yürümek eğiliminde olmakla beraber, çoğu, Batı ile yakın bağlarını korumak

Cezayirin devrilen lideri Ben Bella

Bir varmış, bir yokmuş

YOLLAR İYİ SEÇİLMELİDİR

Cezayirdeki ihtilâl hareketinin ne olduğu henüz kesinlikle anlaşılmış değildir. Hadisenin altında bir yabancı parmağı var mıdır, yok mu, o bile bilinmemektedir. Ama ihtilal hareketinin ne olmadığı hususu açıktır: Bu, Cezayirin parlamenter bir sisteme dönmesini temin için yapılmamıştır. Demek ki, Cezayirin iç çekişmeleri devam edecektir ve Cezayir daha uzun süre belini doğrultamamış halde kalacaktır.

Cezayir, istiklalini kazanmasından sonra parlamenter rejime iltifat etmemiş, totaliter hüviyette bir tek parti sistemini tercih etmiştir. Sosyalizmini bu sistem içinde yürütmeyi daha akıllıca, yahut daha kolay bulmuştur. Fakat komünizmin eline düşmekten de dikkatle sakınmış, Doğu Avrupada görülenler veya Çin gibi bir ülke olmamıştır. Bunun, Cezayiri fazla ileri bir noktaya götürmemiş olduğu son hadiselerle ortaya çıkmıştır.

İstiklâlini yeni kazanmış bir Asya ve Afrika devletinin parlamenter bir sistemi benimseyip onu hemen mükemmel tarzda işletmesini beklemek elbette ki bir hayaldir. Bu bırakınız devlet tecrübesi olmayan toplulukları, uzun devlet tecrübesine sahip memleketler için bile, eğer bir badireden yeni çıkmışlarsa ve idare ediliş tarzları değişmişse imkânsızdır. Nitekim, bu ikinci sınıfa dahil olan genç Türkiye Cumhuriyeti bile, doğuşundan itibaren tam 27 yıl bir tek partili hayat içinde bir şeyler yapmak mecburiyetinde kalmıştır. Hatta, demokratik hayatın başlangıcından bu yana yirmi yıl geçmiş bulunduğu halde Türkiyede parlamenter rejimin her türlü müşkilden ve dolayısıyla hücumdan kurtulamamış olması bu sistemi yürütmenin güçlüğünü gözler önüne sermektedir.

Ancak, bugün kendilerine bir yol arayan memleketlerin bar başka gerçeği hatırdan hiç çıkartmamaları gerekir. İstiklâllerini İkinci Dünya Harbinden sonra kazanmış bir tek Asya ve Afrika memleketi yoktur ki ekonomik ve sosyal meselelerini düzene koymuş bulunsun. Bunlar, tam aksine, totaliter hüviyetleri içinde tam bir kaos manzarası göstermektedirler. Fikirlerden ziyade şahsi menfaatlerini temsil eden kimseler veya gruplar zaman zaman ayaklanıp birbirlerinin idaresini devirmekte, ama durum hiç iyileşmemektedir. Ekseriya askerler böyle hareketlerin başını çekmektedir ve devletin ba---- geçip sivilleşen asker bir gün kalktığında başka bir asker tarafından tevkif edildiğini öğrenmektedir. Demek ki, hüviyeti totaliter olan bir sosyalizm istiklâllerini yeni kazanmış ülkelere saadet veya refah, hatta huzuru getirememiştir.

Sosyalizmi bir sihirli değnek gibi yutturmaya kalkışmak bazı toplumlarda zor olmayabilir. Nitekim bunun şampiyonlarına her yerde rastlanılmaktadır. Ama iş ciddi konuşmaya gelince, vaadedilen bütün o mucizelerin nasıl gerçekleşeceği inandırıcı tarzda söylenememektedir. İşte, böyle bir sevdanın peşinde bulunan Ben Bella şimdi kendi yol arkadaşlarının hücumu altındadır ve kendisine atfedilen günahlar o kadar çoktur ki kurduğu sistem bundan ister istemez yara almaktadır. Yarın, aynı zihniyetin sahibi ve Cezayirin yeni hakimi Bumedyenin eş ithamlarla yerinden edileceğini söylemek bir kehanet sayılmamalıdır.

Bu memleketler parlamenter bir rejimi yürütemezler. Bu memleketler totaliter bir sosyalizmi de yürütememektedirler. Geriye komünizm kalmaktadır. Ama komünizm de, bir takım belirli şartlar bulunmadan ne kurulabilmektedir, ne de yürütülebilmektedir. Bu şartlanıl başında "rus mevcudiyeti" gelmektedir. Dünyada, "rus mevcudiyeti" olmaksızın bir tek, ama bir tek komünist idare kurulabilmiş değildir. Birinci Dünya Harbinden sonra Avrupanın orasında, burasında beliren hareketler hep hüsranla neticelenmiştir. Çin dahi komünizmini "Rus mevcutiyeti" ile kurmuş, o mevcudiyetle kir süre yaşatıp temelini yükseltmiş, ondan sonra milli bir mahiyet almıştır. Hiç kimse, komünist idare altında Doğu Avrupa memleketlerinin bir kalkınma kaydetmemiş olduklarını söyleyemez. Ama bu idareler, bir defa "rus mevcudiyeti" ile kurulmuştur. İkincisi, "rus mevcudiyeti" olmaksızın devam edip etmeyecekleri konusunda henüz bir imtihan vermiş değildirler. Kaldı ki Asya ve Afrikanın yeni istiklâl kazanmış memleketleri, gerekli kadroya sahip bulunmadıklarına göre, komünizm gibi beşer tabiatına tamamile zıtt bir rejimi asla ayakta tutamazlar.

O halde, bunlar ne yapacaklardır? O halde, bunlar hep bir kaosun içinde çırpınmaya mecbur mudurlar?

Hayır.

Bu noktada Türkiye, o memleketler için, bir defa daha örnek olmalıdır. Türkiyenin 27 yıllık tek partili sistemi, hep, en kısa zamanda çok partili, parlamenter sisteme dönüşün hazırlığı hüviyetinde olmuştur ve bu hüviyeti muhafaza etmiştir. Bu gerçek, başta meşhur Maurice Duverger, çok batılı mütefekkir tarafından da tesbit edilmiştir. 27 yıl içinde, parlamenter sisteme geçildiğinde sorumluluğu alacak kadrolar ve onu anlayacak hava yaratılmıştır. Atatürkün tek partisi ne Nasırın, ne Ben Bellanın tek partisi gibi olmuştur. Katı bir doktrine, gerçeklere uyan, yumuşak bir sistem tercih edilmiş, karma ekonomi işletilmiş ve hiç bir fena netice alınmamıştır. Memleketlerin sadece sosyalizmle iyi idare edilebilecekleri doğru dahi olsa bunun Ben Bell a sosyalizmi olmadığı şimdi Ben Bellayla birlikte bu rejimi yürütmüş olan Bumedyenin dünyaya ilân ettiği bir gerçektir.

isteyen mutedil yöneticilerin idaresi altındadır. Bu mutedil Afrika devletlerinden ondördü -bunlar fransızca konuşan devletlerdir ve Afrika ve Mal gache Devletleri Topluluğu adıyla tanınmaktadırlar- Cezayir Konferansının Batıya karşı açılmış bir cihad ha--asına sokulmasından korkarak, bu Konferansa katılmamak kararını bile vermişlerdi. Bumedyen darbesinden sonra konferansın ertelenmesi, bu devletler tarafından büyük bir memnunlukla karşılanmış olsa gerektir.

Eğer Asya - Afrika devletlerinin Ce zayır toplantısı yapılabilseydi, burada Batıya karşı daha yumuşak bir tavır takınılmasını savunacak devletlerden biri de Hindistandı. Bandung Konferansı büyük ölçüde Nehrunun yön verdiği bir konferans olmuştu. Fakat ondan sonra, Komünist Çinle Hindistan arasında sınır anlaşmazlıklarının çıkması ve Nehrunun da ölümü üzerine, Hindistan Asya - Afrika devletleri arasında eski durumunun sarsıldığını görmüştür. Bu bakımdan, yeni Hindistan yöneticileri Cezayir Konferansının kendilerine durumlarını sağlamlaştırmak fırsatını vereceğini umuyorlardı. Bunun için de, kendilerinden yana çıkmasını umdukları Sovyetler Birliğinin varlığını şart görüyorlar ve bu devletin konferansa katılması görüşünü öncelikle savunuyorlardı.

Dikenli meseleler

Şu günlerde toplanmış olması gereken Asya - Afrika devletleri konferansının önümüzdeki sonbahara kadar ertelenmesinden memnunluk duyan devletlerin basında, hiç şüphesiz, Sovyetler Birliği gelmektedir. Bilindiği gibi, Sovyetler Birliği bu konferansa katılmak istediğini bundan uzun bir süre önce açıklamıştı. Oysa, ikinci Asya - Afrika toplantısını hazırlayan komite, buna yalnızca Bandung Konferansına katılan devletlerle ondan sonra bağımsızlık kazanan Asya ve Afrika devletlerinin katılmasını kararlaştırmıştır. Sovyetler Birliği Bandung Konferansına katılmadığı gibi, Komünist Çinin itirazı üzerine, Asya devleti de sayılmamış ve bu konuda kesin kararın verilmesini, Asya - Afrika devletleri zirve konferansından önce toplanacak Dışişleri Bakanlarına bırakmıştı.

Bumedyen darbesinden sonra zirve konferansı gibi Dışişleri Bakanları Konferansı da geri bırakılmıştır. Böyle olunca, şimdi Sovyetler Birliğinin ikinci Asya - Afrika devletleri toplantısına katılıp katılmıyacağı meselesi de bir

Yeni lider Bumedyen
Karanlıkta bir adam

sure geri atılmış demektir. Aradan geçecek bu süre içinde milletlerarası durumda Çin - Sovyet anlaşmazlığını ortadan kaldıracak bir gelişme olabilir mi? Bu soruyu olumlu olarak cevaplandırmak çok güçtür. Bununla beraber, eğer önümüzdeki günlerde Vietnam savaşında ateş-kes anlaşması sağlanabilir ve siyasal bir çözüm yolunun temelleri atılabilirse, sonbahara bırakılan konferansın o zaman daha yumuşak bir hava içinde geçmesini beklemek yanlış olmaz. Fakat unutmamalıdır ki, Vietnam anlaşmazlığının giderilmesi yalnız Asya devletlerinin değil, aynı zamanda Birleşik Amerikanın da elindedir.

Eğer Birleşik Amerika önümüzdeki üç ay içinde bu savaşı şu veya bu şekilde bir sonuca bağlayamazca, o zaman Asya ve Afrika devletleri arasında kendi aleyhine esen rüzgârlar daha da şiddetlenecektir.

Sömürgeciliğe karşı

Asya ve Afrika devletleri arasında bugünkü birliğin 1955 yılındaki kadar kuvvetli olduğu söylenemez. Komünist Çinle Sovyetler Birliği arasındaki çekişme bu devletleri de etkilediği gibi, gene Komünist Çinle Hindistan arasındaki çatışma da bu blokun en önemli iki devletini biribirinden ayırmıştır. Bunun yanısıra, Endoneaya da Maleysia Federasyonu gibi, Asya devletlerinin çoğunca kabul edilen bir devlete karşı ölüm - kalım savaşı açmıştır, öteyandan, sayıları, 1955 yılına göre çok fazlalaşan Afrika devletlerinin önemli bir kısmı Avrupa ile yakın bağlarını korumayı kendi ekonomik gelişmeleri bakımından hâlâ faydalı bulmaktadırlar.

Ancak, siyasal görüş ve davranışları ne olursa olsun, bu devletlerin hepsinin birleştiği bir nokta vardır: Sömürgecilik!. Afrikada bağımsızlıkları için çarpışan Angola ve Mozambikin durumu, bunların hepsinin Portekize karşı durum almalarına yol açmıştır. Güney - Batı Afrikanın üzerine oturmaya çalışan Güney Afrika Birliği zaten kendi sınırları içinde uyguladığı ırk ayrımı politikası yüzünden bütün Asya - Afrika devletlerinin nefretini kazanmış bulunmaktadır, Şimdi bu sevilmeyen ülkelerin arasına Dominik ve Vietnamdaki tutumları yüzünden Birleşik Amerika da karışmıştır.

Batılı devletlerin Asya - Afrika devletleri karşısındaki en zayıf noktaları, sömürgeci bir geçmişleri olmasıdır. Buna "yeni - sömürgecilik" diye adlandınlan bir ekonomik hegemonya yarışması da eklenince, batılıların asyalılar ve afrikalılar arasında fazla sevilmemelerini olağan karşılamak gerekir. Dünyadaki son sömürgeler ve sömürgeci davranışlar ortadan kalkmadıkça, Bata ile Asya - Afrika ülkeleri arasındaki anlaşmazlıkların temizlenmesi kolay olmayacaktır.

Tüli'den haberler

Mutlu nişanlılar

Ankara bulvarlarının, restoran ve kahvelerinin en mutlu çifti Zeynep Ergüder ile Akın Balkan. Genç nişanlılar her yerde elele dolaşıyorlar. Onları seyredenler de bu evliliğin yorumunu yapıyorlar. Mutluluğu kimi yaşıyor, kimi de yorumluyor! Zeynep Ergüderin Samsuna gideceğini duyanlar biraz yadırgamışlar. "Sofyaya, Londraya gitmedi, Samsuna nasıl gider?" diyorlar. Gönül severse, samanlığa bile gidilir!

Yardımseverlik yarışı

İstanbullu Yardımseverler, Yıldız Parkmdaki Malta Köşkünde bir yemek tertiplediler. Güzel bir dekor, nefis bir büfe, birbirinden şık hanımlarla bu, sos yetenin kolay kolay unutamıyacağı bir gece oldu. Büfe evde hazırlanmış, dernek üyeleri yardım konusundaki bütün imkânları seferber etmişlerdi. Misafirler de bu yarıştan geri kalmadılar. Her kes marifetini döktü ortaya. Böyle par tilerde bir köşeye çekilip kasılan Sefa Kılıçlıoğlu bile çiftetelli oynadı. Sosyete, o akşam, oyun bakımından folklor ekiplerini yaya bıraktı. Belma Simavı de çok güzel çiftetelli oynuyor. Gecenin başarısında büyük emeği olan Kadriye Dicleli halay çekti. Eski DP li. yeni milyoner Adnan Tüfekçi ve eşi de Karadeniz oyunlarıyla misafirleri coşturdular. Sanayi Kalkınma Bankası Umum Müdürü Reşit Egeli ise gecenin zeybeğiydi. Reşit Egeli alaturkacı ban kacılardan biridir, dost toplantılarında şarkılar söyleyip, harmandalı oynamaktan çok hoşlanır! Fakat o geceki oyun bir sürprizle sonuçlardı: Reşit Egeli bir kalp krizi geçirerek herkesi heyecanlandırdı. Malta Köşkü, geceyarısından sonra Amerikan Hastahanesine taşındı. Reşit Egeli iyileşip Bostancıdaki evine gitti ama, gece de kuşa döndü.

Zeynep Ergüder ile Akın Balkanın nişan töreni

Mutlu nişanlılar

Mermer ve diplomasi

AP'nin Kıbrıs meselesinde akıl hocalığını yapan, bu yüzden de Dışişleri Bakanı olacağı söylenen eski Bonn elçisi Settar İkset, İstanbulda mermercilik yapıyor. Mermercilikle diplomatlık arasında hiç bir münasebet yok ama. maksat vakit geçirmek. Yoksa, seki Büyük Elçinin gönlündeki aslan ölmüş değil, seçimleri bekliyor...

Biraz da kadın

Muammer Karaca, Ankaradaki kadın dostlarına telefon ediyor, "Ayol görüşelim, ben biraz da kadın sayılırım!" diyor. Karacayı Prenses Hazretleri rolünde seyretmeyenler bu espri karşısın da şaşırıyorlar. Görenler ise kahkahayı basıp, "Biraz mı?" diy soruyorlar. Pren ses Hazretleri, Gençlik Parkındaki son oyununda emperyalizmin canına okuyor!

Sanatçılar adası

Güzel balerin Meriç Sumen, Temmuzun ikinci haftasında annesi ve babasıyla Avşa adasına gidiyor. Denizin ve güneşin tadını çıkaracak, kumlar üzerinde çıplak ayaklarla dansedecek.

Avşa, son yıllarda çok moda olan, Marmaranın yanında küçük ve şarabıyla meşhur bir adadır. Sanatçılar bu adalardan çok hoşlanıyorlar. İstanbul ve Ankara sosyetesini giydiren Faize Kuhar ve Sevim Baban kardeşler her yaz burada soyunuyorlar. Hilmi Girgankoç balıklara aryalar söylüyor. Cüneyt Gökçer tiyatrodaki cadı kazanını burada unutuyor; Ayten Kaçmaz, bu adada, güzel bikinilerle bir deniz kızı rolüne çıkıyor. Avsalı balıkçılar, sakallı aktör Kerim Afgardan çok hoşlanıyorlar ve kendisine geceleri, yıldızlara kar şı balıkların hikâyesini anlatıyorlar.

Meriç Sumen, tatil dönüşü, son zamanlarda sık sık beraber göründüğü genç ve yakışıklı mühendisle nişanlanacak. Bu haberi duyanlar "Baleyi bırakacak mı?" diye soruyorlar. Genç balerinin dansetmekten vazgeçmesi kolay değildir. O, dans için yaşayan, dansettikçe güzelleşen, canlanan bir gençkızdır. Şimdi, iki karpuzu bir koltuğa sığdıracaktır. Devlet balesinde bu

işi başaranların sayısı çoktur. Meselâ Aylâ Ünal iyi bir örnektir. Jale Akyüz de anneliğin bile baleyi geriletemeyeceğini göstermedi mi?

Boğazda bir nişan

İstanbulun güzel kızlarından Güldem Meserretçi ile ipracılardan yüksek mühendis Yücel Kurttepeli nişanlandılar. Hafta sonunda Avni Meserretçinin Yeniköydeki evinde yapılan tören çok kalabalıktı. İstanbul, Adana ve Ankaralı gruplar, evin büyük salonlarını bir sardalye kutusuna benzetmişlerdi. Bazı terzilerin azizliği yüzünden Örnek elbise giyen kadınlar, vaktiyle beyaz perdenin yıldızlarının yaşadığı bir skandalı hatırlattılar.

Güldem Meserretçi pembe sarıdan uzun bir elbise giymişti. Misafirler, elbisenin biçiminden çok, güzel gelinin mücevherleriyle ilgileniyorlar, damat tarafının neler taktığını inceliyorlardı. Bazı kadınların ve gençkızların mutluluk ölçüsü başka. Bir evliliğin geleceğini, gelinlerin noel ağacına benzemesiyle güvenlikte hissediyorlar!..

Başta kaynanalar, nişanın bütün kadınları şıktı. Suat Meserretçi siyah organzalar giymişti. Bn. Kurttepeli, Muallâdan, lâcivert üzerine beyaz işlemeli bir elbise içindeydi. Görümce Emel Aykon'un Faizeden gri degrade elbisesi ise, güzel gülleriyle çok beğenildi. Yüzükleri Kemal Satır taktı. Misafirler arasında CHP'nin eski Batanlarından Vedat Dicleli de vardı.. Dicleli, önümüzdeki seçimlerde aday olmağa hazırlanıyor. Dostları cesaretini tebrik ediyorlardı.

Kaza — Umumi Mağazalar Genel Müdürü Rauf Kandemir bir trafik kazası geçirdi. Bir arkadaşının otomobiliyle İstanbula giderken Pendik ile Üsküdar arasında karşıdan gelen bir kamyonla çarpışan Kandemir, yaralı olarak kazayı atlattı. Kandemir halen Ankara Atatürk Sanatoryumunda tedavi görmektedir.

Yuvaya dönüş

Geçen yıl bir bursla Harvard Üniversitesine giden Rahmi Gümrükçüoğlu ile eşi Türkiyeye döndüler. Elçin Gümrükçüoğlu çocuklarına, arkadaşlarına kavuştuğu için çok memnun. Yeni Dünyada biraz yorulmuş, eski çevresini çok özlemiş. Doğrusu, eski çevresi de kendisini özledi, çarleston partilerinin tekrarını dörtgözle bekliyor. Ama Elçin Gümrükoüoğlu, Amerika dönüşü 1920'lere dönmek niyetinde değil, başkent sosyetesini uzaya götürmeğe hazırlanıyor. Bundan sonra vereceği partilerde misafirler astronot elbiseleri giyecekler!

Sıra filmcilikte

Geçen hafta Ankaraya, Amerikanın büyük dergilerinden birinin foto - muhabiri geldi. Güzel aktris Ayten Kaçmazın poz poz resimlerini çekti, sonra da kısa bir biyografisini istedi. Güzel gözleri yeşil yeşil gülen Ayten Kaçmaz, yanındaki arkadaşına çapkınca bir göz kırptı ve yavaşça:

"— Şeref Gürsoya sorsunlar!" dedi.

Amerikalı bundan hiç bir şey anlamadı ama, arkadaşları kahkahalarla güldüler. Ayten Kaçmazın serinkanlılığına diyecek yok, maşallah .Filmciliğe başlarken hayatından çok memnun görünüyor. Yeşil sahanın virtüözü-Metin Oktayın masum sevgilisini canlandırmak üzere yakında İzmire gidecek. Galatasaraylı futbolcunun hayatını anlatan bu film, bilindiği gibi, son günlerin çok tartışılan konularından biridir. Herkes bir fikir öne sürüyor. Beri yanda, Metin Oktayın eski eşi Oya Sarı da bu filmin çevrilmesinden hiç hoşlanmıyor. Ajda Pekkan, Oya San rolünde bu evliliğin bütün yönlerini canlandırırsa, genç kadın eski kocasını da, filmcileri de mahkemeye verecekmiş...

Tarih ve tekerrür

Başkentin şen dullarından Selda Berzun, Tenis Klübündeki maçların yorgunluğunu akşamları Çankayanın Kazanında gideriyor Bu genç kadın son günlerde yeniden, Türk - Lübnan dostluğunu destekliyor. Galiba tarih tekrarlanıyor. Zira Selda Berzunun en yakın arkadaşlarından biri vaktiyle Lübnanın Ankara elçisiydi.

"Yarim askere gitti"

Ankaranın Dışişleri kadrosu dışındaki güzel sekreterlerinden Sevinç Haznedar ile Oğuz Ozandağ nişanlandılar. Nişan töreni Eğridirde yapıldı. Zira Oğuz Ozandağ, vatan hizmettini orada yapıyor. Sonra da Koreye gidecek. Sevinç Haznedarın bundan sonraki günleri de, galiba, Kore postasını bekleyip "Yârim askere gitti", türküsünü söyliyerek geçecek.

Yılın yıldızı

"Beyhan Hürol, "İsyancılar'daki Fadime Nine rolüyle yılın en başarılı aktrisi seçildi. Sanat, Sevenler Klübünün yaptığı bu seçimde en başarılı aktör de Cüneyt Gökçer. Güner Sümer ise "Ayak Bacak Fabrikası"yla geçen mev simin en başarılı rejisörü oldu. Tiyatro çevreleri şimdi bu seçimin tartışmasını yapmakla meşgul, özellikle Macide Tanır ve arkadaşları arasında yanlız bu mesele konuşuluyor.

SOSYAL HAYAT

Dernekler

Bir bildiri

Kumral, zarif kadın, AKİS muhabirine gülümsedi ve:

"— Atatürk devrimlerine uygun olarak TBMM'de kadın üyelerin artmasını şart görüyoruz" diye konuşmaca başladı.

Sonra yumuşak, fakat azimkar bir sesle sözlerine devam etti:

"—1961 Anayasası ile birlikte Türiyenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını başlıca amaç olarak benimsemiş plan milletimiz, kadın - erkek farkı gözetmeksizin, her vatandaştan eşit hizmet ve sosyal sorumluluk beklemektedir. Fakat nüfusumuzun yarısını t eşkil eden ve kendisinden yeni ek görevler beklenen kadınlarımız, aile yükü taşıyan sorumlu kişi ve anne olarak çeşitli sosyal ve kişisel meselelerle kar- -- karşıyadır. Bunları millet önünde dile getirrnek ve yasalarda kadın ve çocukların haklarını daha büyük yetkiyle savunabilmek için Büyük Millet Meclisindeki kadın üye adedinin artması şarttır, işte bunun içindir ki, Türkiye Üniversiteli Kadınlar Derneği olarak, yaklaşan seçimlerde bütün siyasî partilerde aday yoklamalarında kadın adaylara yer verilmesini istiyoruz. Böylece, türk demokrasisinin yeni ve yapıcı kuvvetler kazanacağına inanarak, bir bildiri yayınlamış bulunuyoruz."

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde, Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi İkinci Başkanı Kıymet Tesalın evinde geçti. AKİS muhabirine izahat veren Tesal, bildirinin aynı gün bütün siyasî partilere ve basına gönderildiğini belirtti.

Üniversiteli Kadınlar Derneği yaz tatiline girmiş bulunuyordu. Fakat Yönetim Kurulu, olağanüstü bir toplantı yaparak, kadının eğitimi meselesini ele almış ve yaklaşan adaylık yoklamaları dolayısiyle de kadın adayları destekleyen bir bildiri yayınlamıştı. Bildiriyi kaleme alan Üniversiteli Kadınlar Derneği Ankara Şubesi Başkanı Doçent Dr. Nermin Abadan bundan sonra bir yurt gezisine çıkmıştı. Fakat tatile rağmen. Yönetim Kurulu üyeleri sık sık toplanıyor ve önümüzdeki yıl ele almayı düşündükleri bir büyük dâvayı, "Kadının Eğitimi" dâvasını nasıl halledeceklerini plânlamak üzere ön çalışmalar yapıyorlardı.

Üyelerden Bilon Güreyman, aynı gün, AKİS yazarına şu ilginç bilgiyi verdi:

"— Türkiye, kadınları en az okur - yazar olan memleketlerden biridir ve bu sahada dünya memleketleri arasında dördüncülüğü muhafaza etmektedir. Halbuki gine Türkiye ,en fazla, kadın öğretim üyesi olan memleketlerden biridir ve bu sahada, dünya memleketlerine kıyasla çok yüksek dereceli bir yer işgal etmekte, bizim için bir iftihar konusu olmaktadır. Ne var ki, toplum kalkınması yalnızca aydın kadınlarımızın sivrilmesiyle değil, bütün kadınlarımızın asgari bir eğitim ve öğretim görmesiyle mümkündür. Şu halde, elinde bu niteliği tutan aydın türk kadınının bu büyük dâvaya bir hal şekli araması, çara bulması vs bu çareleri bulduktan sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisinde etkili olması, gerekli kanunların çıkmasını, özellikle kadın üyeler vasıtasıyla sağlaması şarttır.

Türkiye Üniversiteli Kadınlar Derneği, kadının eğitim konusunu bütün yönleri ile ele alacak ve bu konuda, gerekli bütün çalışmaları yapacaktır."

Olağanüstü bir toplantı

Tatile giren bir başka dernek de Çocuk Sevenler Derneğidir. Ama bu dernek, geride bıraktığımız hafta içinde âni olarak olağanüstü bir toplantı yapmış ve bir büyük meseleyi böylece halletmiştir. Dernek üyeleri, tatile rağmen, yetiştirme yurtlarını ziyarete devam etmektedirler. Meselâ Kızılcahamama yaptıkları bir ziyaret sırasında bir mesele ile karsı karşıya kalmışlar ve Yetiştirme Yurdunun buzdolabı ihtiyacını tespit etmişlerdir. Ne yazık ki Dernek tatile girmiş bulunuyordu ve Yönetim Kurulu toplanmadan da herhangi bir şekilde, harcama izni çıkarmak mümkün değildi. Üyeler o gün. Kızılcahamam Yetiştirme Yurduna voleybol topu ila ağ hediye götürmüşlerdi. Çocuklar top oynarken mütemadiyen buzdolabı ihtiyacını düşünüyor, meseleyi halletmenin yolunu arıyorlardı. Nihayet Başkan Şükran Nasuhoğlu, üyeleri, Sekreter üye Gül Ergüvenin Farabi sokaktaki evinde bir

Dâvalarımız

Adanada, barajın kıyısında, gazinoda oturmuş, Adanalı dostlarımla toprak reformunu tartışıyordum. Dostlarım büyük toprak sahibi kimseler değillerdi. Bugünkü toprak rejiminden muhtelif sahalarda faydalanan "avantacı" kimseler de değillerdi. Ama tuhaf bir tutukluk içinde, toprak reformunun getireceği yeniliklerden korkuyorlardı. Toprak reformuna kuru bir toprak dağıtımı şeklinde ele aldıkları, toprak reformunun, topraksızı toprağa kavuşturmak amacı yanında, güttüğü büyük hedeflerden, verimi ve teknik imkânları artırmak, kooperatifçiliği köklü şekilde memlekete sokmak hedeflerinden habersiz oldukları her sözlerinden anlaşılıyordu. İşte bunun içindir ki, kendilerine göre, kendilerini doğrulayıcı pek de çok kozları vardı. Bana, verimsiz bir toprağı adam etmek için yıllarca emek veren, yıllarca para döken, olmıyacak yerde limon yetiştiren, çevrenin zenginleşmesine, iş sahalarının açılmasına yardımcı olan zenginlerden söz ediyorlardı. Bu zenginlerin büyük paralar dökerek, büyük bir azim göstererek yaptıklarım, fakir halk, devlet yardımı da olsa, nasıl yapabilirdi? Topraksız toprak işçisine kullanamıyacağı toprağı vermektense, onun haklarını koruyucu başka tedbirler almak mümkün değil miydi?

Barajın kıyısından kalktık. Güzel apartmanların sıralandığı büyük caddeden geçtik. Dostlarım, son yıllarda Adananın nasıl kalkındığını bana gösteriyorlardı. Korkulukları şey, düzenin bozulması, herşeyin altüst olması idi.

Birkaç gün sonra yolum tekrar Adanaya düştü. Fakat bu defa gördüğüm başka bir Adana oldu. Beni Gaziantebe götürecek olan otobüse binmek üzere gittiğini garajlarda ve dolaştığım kenar sokaklarda, dostlarımın bozmaktan korktukları düzenin neler getirdiği olanca çıplaklığı île gözüküyordu. Sıcak bir gündü. Sokaklar yarı çıplak, sefil, işsiz insanlar yanında, hastalar ve sakatlarla da doluydu. Yaraları açıkta dolaşanlar mı istersiniz, yama yama üstüne konmuş elbiselerinin altından etleri görünenler mi, yoksa sakat bacakları üzerinde sürünerek yürüyenler mi! Hepsi, hepsi vardı. Garajlar, iş aramaya gelen ve geceyi geçirecek yerleri olmıyanlarla başkalarının merhametine sığınarak yaşamakta devam edenlerin toplandıkları garajlar, gerçekten görülmeğe değerdi.

Toprak Reformu konusuna bir kere daha, beni Antebe götüren otobüste değindim. Yanımda oturan Antepli aydın bir ayakkabıcı ustası ile konuşuyorduk. Adam:

"— Ne olduğunu bilseler, toprak reformunu isterler. Ama çoğunluk ne olduğunu bilmez" diyordu.

Daha sonra köylülerle konuşma fırsatını buldukça, Antepli ustanın ne kadar doğru söylediğini anladım. Birçokları için bu, güzel, erişilmesi güç bir hayal gibi bir şeydi. İstiyorlardı ama ürküyorlardı. Bazı politikacılar onları gerçekten korkutmuşlardı. Yıllarca başkalarının yumruğu altında çalışanların, birdenbire yalnız bendi güçlerine dayanarak, kendilerine inanarak yaşamaları elbette ki çok kolay değildi Ama toprak reformunun gerçek mânâsını anlar anlamaz hem söylenenlere, hem de kendi kendilerine inanmaya başlıyorlardı.

Demokrasinin en güzel tarafı, politikacıların, halkın istekleri yönünde hareket zorunluğunu duymalarıdır. Bu zorunlukladır ki, bugünkü Hükümet, programına "Toprak Reformu"nu almak durumunda kalmıştır; Ama toprak reformu bugün Türkiyede, birçok çevrelerde henüz "sihirli" kelimelerden ibarettir. Halk, yeni tasarılarla aldatılmak. uyutulmak istenmektedir ve gerçeği bilmedikçe de bugünkü İktidarın bu isim altında çıkaracağı herhangi bir kanunla "bir oy verme süresi" kısmen tatmin edilebilecek, cambaz politikacı, burnunu kanatmadan, zor geçidi geçecektir.

Önemli dâvaların halka intikalini yalnızca politikacılara bırakmak, bizim gibi okur-yazarı az olan memleketlerde büyük mahzurlar yaratmaktadır. Aydınlarımız fikirlerini kürsülerde veya gazete sütunlarında bildiriyorlar. Bu, yeterli değildir. Meselâ Amerikada, seçim zamanı halkı aydınlatmak için, seçmenin oyunu bilerek kullanmasını sağlamak için dolaşan tarafsız dernekler vardır. Aydınlarımızın, bu seçimlerde, hiçbir partiyi tutmaksızın ekipler halinde köylere inmeleri ve memleket meselelerini tarafsız şekilde seçmenlere anlatmaları zorunluğu vardır. Rejim dâvamızın da esası "habersizlik'ten ileri gelmektedir.

Jale CANDAN

olağanüstü toplantıya çağırdı ve ertesi gün Sayman üye Jale Tulga, Kızılcahamam Yetiştirme Yurduna, Ayaş Yetiştirme Yurduna alınan büyük buz dolabının eşini ve Keçiören Çocuk Yuvasında bulunan sakat çocuklar için de iki adet ortopedik bot ile- bedenden kemerli uzun bir yürüme cihazı satın aldı. Çalışkan üyelerin son kapanış çayında kazandıkları para, gerçekten iyi yere kullanılmıştı.

Giyim

"Yamalı kumaş" modası

Amerikadan sonra bütün Avrupada tutunan yeni "patch" modası doğrudan doğruya yama, yamalık parça modasıdır ve büyük bir yenilik sayılmaktadır. Yama modası ilk defa ev kadınlarının parça bohçasından çıkardıkları parçaları yanyana dikerek meydana getirdikleri yatak örtüleri şeklinde ortaya çıkmış, daha sonra kumaş haline getirilen yamalık parçalarla elbiseler, bluzlar, yaz ceketleri, gençkızlar için pantalonlar yapılmağa başlanmıştır. Ne var ki bu moda artık ekonomik olmaktan çıkmış, vitrinlerde pahalı pahalı satılan modeller haline gelmiştir.

Patch modası sadece hakiki parçalarla yapılmamaktadır. Bunun için de kumaşçılar, bu hissi veren çeşitli yastık kumaşlar yapmaktadırlar. Ama bu taklit yamalı kumaşlar yanında gerçek yamalılar çok daha fazla revaçtadır. Çünkü böylece parçalardan yanyana getirilmiş bir kumaşın taklidi ve ikinci defa yapılması mümkün değildir. Asıl hoşa giden de budur.

Nâzım Hikmetin Son Mektupları

Sene 1942. Nâzım Hikmet Bursa hapishanesinde ve hasta. Semihaya yeni yılın ilk ayında şunu yazıyor:

Semiha, güzel kızım.

Mektubunu aldım. Cevapta bu kadar geç kalışımın sebibi hastalığımdır. Epeyce hasta yattım. Yürek delikanlı, kala on beş yaşında ama beden ihtiyarlamış. Ufak bir soğuk algınlığı yere seriyor artık bizi. Annem Karabükte o da çok hastalanmış, nabzı 35 e kadar düşmüş. Bir aydan fazladır yatıyormuş. Velhasıl ana oğul seni ihmal ettikse bu ihtiyarhğımızdandır.

Yolculuğuna hem sevindim, hem üzüldüm. Haydi hayırlısı. Yolun sesin ve yüreğin gibi açık ve şerefli olsun.

Ben ümitli, sabırlı bir mahpus hayatını devam ettirip git mekteyim. Dört seneyi bitirdim. Beşe bastım. Yola çıkmadan önce bana bir mektup yolla mutlaka. Seni yalnız temennilerimle yola çıkarabildiğim için biraz da müteessirim Haydi güle güle benim güzel kızım.

Gene uzun bir fasıla. Şimdi, Temmuz ayıdır. Büyük bir değişiklik var: Semiha nişanlanmıştır. Almanyaya gidiyor. Şairin kalbi kırık. Hüzünlü ve buruk. Fakat belli etmek istemiyor. Semihaya yazdığı şu:

Semiha kızım

Yolun açık olsun, Hitlerin değil Bethovenin memleketinde sana kanlı değil elbet de, hayattı zaferler dilerim.

Nişanlandığını kız kardeşim Şantiyeden haber aldım. Tebrik ederim. Bahtiyar ol.

Ben hapiste her zamanki gibi umutlu. neşeli ve çalışkanım

Gözlerinden hazretle öper bahtiyar nişanlına selâm ederim.

Artık, şair ile güzel gözlü sinyorina arasındaki münasebet sona ermiştir. Semiha Berksoy yuvasını kurmuştur. Şimdi bir de kızı vardır. Nâzım annesi ile Semihaya müşterek bir mektup yazıyor ve Semihanın, kızına Zeliha adını koymasını istiyor. Semiha, kızına o ismi veriyor. Mektup şu:

Anneciğim ve Semihacığım

İkinize birden hitap ederek mektub yazmak ayrı bir saadet oldu benim için. Evvela, annem o kadar üzülmesin değmez, ne yapalım, inşallah yerimde kalırım ne tuhaf bir temenni yani hapishanede kalırım gibi bir söz oluyor, yani Bursada kalırım demek istiyorum,- ama olmazsa başka bir hapishaneye sürülürüz. Anhası minhası hapisane ve ben çok şükür haksız muamele görmeye alışkınımıdır. En büyük kaygım anamın üzülmesi. üzülmesin, benim hatırım için üzülmesin.

Şu meseleyi kapatmadan önce bir sey dalıa sorayım, dayım Ercüment beye ertesi günü sabah dokuzda kendisine tekrar telefon etmesini söylediğine göre, ne demiş? Bunu öğrenmek istemekten maksadım, eğer burda kalmak kabil olmayacaksa benim bir iki külüstür tezgah var, onları ucuz pahalı satayım, hem gittiğim yerde bir müddet harçlık olur, hem de tezgâhlara yatırdığım paranın bir kısmını olsun kurtarmış olurum.

Bu bahis böylece bitti.

Semihanın kocasına Ercüment beye gösterdiği ilgiden dolayı teşekkür ederim. Semihanın anne olmasına ne kadar sevindim, bilemezsiniz. Şüphesiz ki bir insan için dünyada ilk büyük vazife ve verebileceği en büyük verim baba, yahut ana olmaktır. Ben Zeliha - Züleyha değil - adını pek severim. Kızına isterse o adı koymuş. Sonra Ankarada devlet operasında çalışmaya başlayacağı da ayrıca beni bahtiyar etti. Pırlanta ne kadar toz toprak içine atılsa, günün birinde yine pırlantalığını belli eder ve hakkını ister. Semihada bizim türk kadın sesinin pırlantasıdır. Haydi hayırlısı. Dünya onun yolu açık olsun. Mektubunuzu bekler hepinizi hasretle kucaklarım. Anneciğim ellerinden öperim. Ha. para ve hamam etüdleri geldi. Teşekkür ederim.

... ve nihayet; şairden güzel, kara gözlü sinyorinasına son mektup:

Semiha,

Kızımın yirmi dört saatlik hayatını öğrenmiş oldum. Anasına, babasına, Türk halkına ve insanlığa faydalı olmasını, anası gibi büyük bir sanatkâr ve şahsen tanımadığım fakat hürmetkarı olduğum babası gibi de iyi yürekli bir insan olmasını temenni ederim. Bu vesileyle de beyfendiye hürmetlerimi bir kere daha sunarım. Opera hakkında verdiğin müjdelere pek seviniyorum. Nihayet memleketinde çalışabileceğin bir sahne kuruluyor demektir, artık yolun açıktır. Temiz, yüksek bir sanatkâr olduğun için, iyi bir anne olacağını da bilirdim, netekim al--anmamışım. Kocana, kızına ve sana saadetler dilerim. Hepinizin yolu açık olsun.

S. S. C. B.

"Kirli iş"

Stalinin ölümünden sonra Sovyet sinemasında başlıyan yenileşme hareketi, "traktörlü" filmlerden aşk film lerine, "kişileri putlaştırma"nın, çalışma kamplarının, gizli polisin yerilmesine yöneldikten sonra şimdi günlük sosyal konulara eğilmektedir. Bunun en son örneği, geçen hafta Moskova sinemalarında gösterilmeğe başlanan ve seyircilerin gişe önünde uzun kuyruklar meydana getirmelerine yol açan "Çorni Biznes - Kirli İş" adlı filimdir. Juravlefin çevirdiği film, 1957 .de Moskovada başlıyan, ancak 1963 yılında ortaya çıkarılan bir karaborsacılık şebekesinin akıl almaz hikâyesini anlatmaktadır. Bu hikâye, 1963 Ekiminde Sovyet basınında bir bomba gibi patlayan "Chakermann meselesi" ne dayanmaktadır. Nitekim filmin başında yer alan kısa bir açıklamada şöyle denilmektedir: "Göreceğiniz film bir roman değildir. Bu, gerçek bir hikâyedir. Herkesin bildiği, inanılması güç bir hikâyedir. Bu hikâye 1957 de Moskovada başlamıştır."

Hikâye gerçekten inanılması güç bir olayı anlatmaktadır: 1957 yılında Moskovanın yakınındaki ıssız, sakin bir yerde bulunan bir akıl hastalıkları kliniği, bir dokuma fabrikası haline getirilip, kolları bütün Sovyetler Birliğine uzanan bir kaçakçılık şebekesince tam yedi yıl işletilmiştir. Yedi yılın sonundaki bilanço da şudur: 27 milyon lira kâr, beş ölüm cezası, sayısız ağır hapis cezası. Juravlefin filmi, bu bilançonun son kalemidir.

Baş belâsı: Para!

"Kirli İş" filmine ilham veren olay, üç yahudi karaborsacının marifetidir. Bu üç yahudi -Chakermann, Royfmann, Goldenberg- Moskova dışında "Barikatler" diye anılan mahallenin ıssız bir köşesindeki akıl hastalıkları kliniğini ele geçirip gizli bir fabrika haline getirmişlerdir. Fabrikanın makineleri Lehdngraddan, hammaddesi Taşkent ve Vilniustan alınmıştır. Fabrikada dokunan yünlüler, Rusyanın her tarafına gönderilmiştir. Atol hastalıkları kliniğindeki "deliler" şebeke mensuplarından başka kimseler değildir. Ayrıca, iktisadi kontrol görevlilerinden bazıları da şebekeyle işbirliği - yapmaktadırlar.

İşin en tuhaf yönü. karaborsa ve kaçakçılık şebekesinin kazandığı paranın bunların başına bela olmasıdır. Şebeke 1957'den 1963'e kadar 27 milyon lira kazanmış, en korkulu ve düşünceli saatleri, bu parayı ne yapmak gerektiği sorusuna cevap aradıkları vakit geçmiştir. Şebeke "Volga" otomobilleri, iki sayfiye evi, mücevher alarak paranın bir kısmını elden çıkarmıştır. Polis şebekeyi ele geçirdiği vakit geride daha yığınla para, altın, mücevher bulunuyordu.

Juravlef ile senaryocular, "Chakermann meselesi"ni senaryoya temel yapmakla birlikte, Sovyetler Birliği Batıda sık sık yahudi düşmanlığıyla suçlandırıldığı için, kahramanların adlarını tamamiyle değiştirmişlerdir. "Chakermann meselesi"nin kahramanlarının birer yahudi olduğunu hatırlatacak her noktadan dikkatle kaçınılmıştır. Zaten filmin çevrilmesinden asıl amacın, dokümanter filme yaklaşan bir gerçekçilik içinde seyircilere bir ahlâk dersi vermek olduğu he-

Bir Sovyet filmi
Ahlâk dersi

men anlaşılmak tadır. Stalin döneminin sinemacıları ahlâk dersini, dünyada varlığına inanılması güç, kusursuz, hemen hemen birer "melek'" olan olumlu tiplerle vermeğe çalışırlardı. Yeni Sovyet sinemacıları bunu tamamiyle aksi yönden, kusurları, aksaklıkları açıkça ortaya kovarak yapmağa çalışmaktadırlar.

italya

Çıplakları giydirmek

İtalyanm dörtlü koalisyon hükümeti, Sinema yüzünden devrilen ilk hükümet olmak niteliğim kazanmak üzere dir. Bunun sebebi, "Sinemaya Yardım Kanunu"nun bir maddesine, koalisyon ortaklarından Hristiyan Demokratların getirmek istediği değişikliktir. İtalyada 1949 danberı yürürlükte olan. Sinemaya Yardım Kanununa göre, bazı şartları taşımak kaydıyla, bütün italyan filmleri, belirli bir oran dahilinde, sinemalarda mecburi oynatıma tabidirler. Dörtlü koalisyon hükümeti tarafından yeniden düzenlenip hükümet tasarısı şeklinde parlâmentoya gönderilen metinde bununla ilgili 5. madde şöyle düzenlenmiştir: "Teknik, sanat veya kültür yönünden bir değer taşımıyanlar dışında bütün italyan filmleri, italyan sinemalarında mecburi oynatıma dahil olacaklardır."

Hristiyan Demokratlar ise, Vatikanın ilhamıyla bu maddeye "ahlâkî ve toplumsal ilkelere saygı göstermek şartiyle" ibaresini eklemeğe kalkmışlardır. İtalyada 1949'dan yakın zamanlara gelinceye kadar iktidarda bulunan merkez sağ hükümetlerinin Sinemaya Yardım Kanunu bahanesiyle sinemada gizli - açık baskılar yaptığını, resmî sansürün yanında ikinci bir sansür daha uyguladığını çok iyi bilsn merkez sol koalisyonunun öbür üyeleri -Sosyalistler, Sosyal Demokratlar, Cumhuriyetçiler- bu değişikliğe karsı derhal cephe almışlardır.

Meselenin koalisyonu dağıtacak bir şekil almasının bir sebebi de şudur: Tasarı, hükümet tasarısı olarak, yâni dört partinin onaylamasıyla parlâmentoya sunulmuş ve bu hükümet tasarısının savunmasını da Turizm Ve Eğlence Bakanı olan Sosyalist Parti men subu Achille Corona üzerine almıştır. Oysa Hristiyan Demokratlar parlamentoda oyunbozanlık yapmışlar, 630 milletvekilinden 414 ünün bulunduğu bir gece oturumunda, yukarıdaki değişikliği 195'e karşı 219 oyla kabul ettirmişlerdir. Bilindiği gibi, ilk Aldo Moro hükümeti, yine Vatikanın devlet işlerine müdahalesi yüzünden -katolîk okullarına hükümetin malî yardımda bulunmasını öngören Hristiyan Demokrat Partinin teklifinden- dolayı devrilmişti. Bu bakımdan, şimdilik ikinci Aldo Moro hükümetinin de yine aynı sebepten devrilmesi şaşırtıcı olmuyacaktır.

KİTAPLAR

DOĞUDA KITLIK VARDI

Halil Aytekinin (Harmandalıoğlu) gezi yazıları. Toplum Yayınları : 14, Dizgi ve baskı : Yargıçoğlu Matbaası 1965, Ankara. 388 sayfa, 750 kuruş. İsteme adresi : Toplum Yayınevi, P. K. 176 Ankara

Halil Aytekin, halkının, memleketi-i nin dertlerini kendine dert edindiği, bu dertlere deva bulunmasını yazılarıyla istediği için özellikle DP hükümetlerinin zulmüne uğramış bir emekli öğretmendir. Ama, DPTnin zulmüne uğradım diye, çoklarının yaptığı gibi, gidip de amerikanlardan iş dilenmemiş, onlara sığınmamış, toplumculuğa paydos dememiştir. Yıllaryılı yurdunn dört bir köşesini gezmiş, üretici halkımızla haşır neşir olmuş, gözlemlerini röportaj çeşidinden yazılarla tespit etmiş olan Halil Aytekin, bu yazılarını ancak 1960 - 65 yıllan arasında ve "Harmandalıoğlu" takma adıyla Forum ve Sosyal Adalet dergilerinde yayınlatmak imkânına kavuşmuştur. "Doğuda Kütük Vardı" adlı 388 sayfalık, 1965 Mayısında yayımlanan kitabında işte bu yazıları yer almaktadır. Kitabın desenlerini Balaban, çizmiş, kapak düzenini Adnan Turanı yapmıştır. Kitabın içindeki fotoğraflar ise -birkaçı hariç- bizzat yazarın kendisi tarafından çekilmiştir.

Halil Aytekin. "Doğuda Çıtlık Vardı" adlı bu kitabını. "gözlerini kıtlık dünyası içinde açıp, kıtlık dünyası içinde kapayan, Doğunun çilekeş Hassolarına, Memolarına" adamıştır. Gönül isterdi ki .Hassolar, Memolar, Fatolar, Eşolar bu Kitabı okusunlar da, 1965 aynalarına: vuran yüzlerini görsünler; nerede bulunduklarını, nasıl yaşadıklarmı, niçin savaştıklarını anlasınlar, uyansınlar. Ama nerde! Bir yurtseverin bu acı gözlemleri yânebir avuç aydın, yine bir avuç okur-yazar tarafından okunacak ve "Yaa,demek böyle ha? Vah vah... Şu insanların haline bakın!" denilecek. Buna rağmen. yine de umutsuz olmamalı. Aytekinin büyük bir emekle ortaya, koyduğu bu hacimli kitap, belki de Doğuda, bizzat kitabın konusu olan kişiler, yurttaşlar tarafından da okunacaktır.

Halil Aytekin kitabını dört bölüm halinde vermiş: 1. Bölümde "Sarı Öküz Düşünüyordu", "Ölme Eşeğim Ölme", "Bu Vatan Bizimdir". "Doğuda kıtlık Vardı" yazıları; 2. Bölümde "Biz de Anadoluyu Geziyoruz" genel başlığı altında Doğu İllerine alt yazılar,: 3. Bölümde "Padişahımız Nerde. biz de Ordayık" adlı yazısıyla Muş ve Van dolaylarına ait gözlemler; 4. Bölümde ise "Utanç Bölgesi (Çukurova)" ile Gaziantep, Diyarbakır ve dolayları yer almıştır.

Halil Aytekin Anadoluyu bir turist gibi, "gez dünyayı, gör Konyayı" kafasında bir vatandaş gibi, antika meraklısı bir manyak gibi, sıkıntısını gezerek dağıtmak isteyen birileri gibi dolaşmamıştır. Aytekin Anadoluyu, Anadolu insanının sosyal, ekonomik, kültürel durumunu gözleriyle görüp, ilgililere ve herkese göstermek, duyurmak amacıyla dolaşmıştır, Yüreği ve kafası öyle acı yurt gerçeklerine yönelmiş, kalemi öyle acı gerçekleri tespit etmiştir ki, anlatımdaki dağınıklık, kompozisyon kusurları bir yana; bunları okuyanın yüreğinin parça parça olmamasına imkân yoktur! Aytekin iyi bir gözlemci, su katılmamış bir yurtseverdir. Zaten onu dağ dağ dolaştıran da bu memleket, bu halk sevgisidir. Bu bakımdan, köylünün sofrasında bir kerecik yemek yemeyi, köylünün yatağın da bir gececik yatmayı halkçılık sanan masabaşı aydınlarıyla Aytekin arasında en küçük bir ilişki yoktur. Aytekin zaten bu halkın içinden gelme bir insandır; yıllarca öğretmenlik yaparak bu halkı çok iyi tanımıştır, Bu yüzdendir ki, "Doğuda Kıtlık Vardı" adlı kitabındaki yazılar "Sipariş edilmiş" bir aydının gözlemleri değil, gerçeğin sesidir. Bu yazılarda tren, kamyon, otobüs, eşek yolculukları; Doğudaki halkımızın ekmek kavgası, hayat kaygası, kangütmeler, hapishaneler, hastalıklar, doktorsuzluklar, tevekkül; ağalara, şeyhlere kul - köle olmaların nedenleri; gurbetçiler, "muhanet kapısı" gerçeği, uzun karakışlar, hayvanlarla insanların nasıl içice yaşadıkları, insanların daracık dünyaları; kül yığını, mezarlıktan ibaret köyler; çul - çaput içinde sürünen Doğulu vatandaşlar... anlatılmaktadır,

Aytekin, Doğuyu bütün renkleriyle veren türküleri tespit etmekten de geri durmamıştır. Meselâ şu "maral"lı türkü gerçekten güzel ye acıdır:

"Şu gelen nahır mıdır ? — Oy maral maral maral
Sarılan tahıl mıdır? — Oy maral maral maral
Yaylalar otlanacak — Gelin misin, kız mısın?
Otları toplanacak — Oy maral maral maral"

Bu türkü bir de, yazarın çizdiği o Doğu tablolarının ortasında, hareket halinde, ritm halinde, oyun halinde düşünülsün! Ardından. Serdarîden bir şikâyet:

"'Arzuhal evlesem deftere sığmaz
Omuzdan kesilmiş kolumuz bizim"

"Doğuda Kıtlık Vardı"yı, okuyanlar, üretici halkımızın neden ezik olduğunu, neden kendi kabuğuna çekilmiş halde yaşadığını, yüzlerinin çizgilerin-. deki anlamı, bakışlarındaki yalnızlık ve tedirginliği; ağaların, şeyhlerin, bey lerin bu insanları ne hale soktuğunu: bu insanların yüzyıllardır nasıl kendi kaderleriyle başbaşa yaşadıklarını ka--- çizgileriyle, anlayacaklardır

Aytekin,. şive taklidine gitmemekle beraber, önemli gördüğü mahallî deyim ve kelimeleri olduğu gibi almış, dil üzerinde fazlaca titizlik göstermemiş. Aytekinin, "Biz gördüklerimizi dilimizin döndüğünce anlatalım da, kusur bulan daha iyisini yapsın" der gibilerden, yer yer savruk, yer yer sereserpe, yer yer fazlalıkları bulunan bir anlatımı var. Ama bu özelliği, yazılarını çatık kaşlı olmaktan kurtarmıştır denilebilir. Bütün imlâ ve anlatım kusurlarına rağmen kitap, baştan sona, derin derin düşünülerek, öfkeyle, acıyla, üzüntüyle karışık duygular altonda, rahatlıkla okunmaktadır. Aytekin, dergilerde unutulmağa mahkûm bu güzel gözlemlerini hacimli bir kitapta toplamakla gerçekten çok iyi etmiştir. Böyle bir kitabın 1965 yılındaki maliyetini ancak erbabı bilir. Bu da göstermektedir ki Aytekin, tam bir yurtsever gibi hareket etmiş, halkının, yurdunun gerçeklerini herkese duyurabilmek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıstır.

H.K.

FISK Emniyettir
FISK Sarsmaz

Tabiî kauçuğa mahrem nisbetler dahilinde karıştırılınca fevkalâde neticeler veren süper kauçuk "Poli-B"... gövdedeki son derece sağlam naylon iplikler... ve damaklardaki hususi çelik teller sayesinde Fisk emsalsiz bir esneklik kazanır. En kötü yollara en iyi intibak eder. Sarsıntıya mukavim Fisk lâstikleri ile yolculuk daha rahat, daha zevkli, daha emindir. Fisk çok dayanıklıdır.

FISK araba kullananlar için bir nimettir.
Rahat direksiyon sağlar; uzun yolda yormaz.

Lâstik alırken emniyetinizi düşünün. Hayatınızla kumar oynamayın... Evde bekliyenler var. Fisk kullanınız.

KALİTE LÂSTİK
FISK
SÜPER KAUÇUK
poli-b
İLE İMAL EDİLİR

Fazla güneşte durmaktan
ileri gelen
baş ağrılarına karşı

GRİPİN

F A Y D A L I D I R

(Yeni) Ajans: 3266 — 404)

ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR

Her ay
75 Öğrenciye
2 Sene müddet ile
250 Lira Burs

ÇEŞİTLİ PARA İKRAMİYELERİ

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

(Basın A: 1002 — 391)